

BROTT & OTRYGGHET INOM SVENSK IDROTT

— En lägesbild 2023

TRYGGARE SVERIGE

Adress:

Stiftelsen Tryggare Sverige
Carl Gustaf Lindstedts gata 3
112 69 STOCKHOLM
Telefon: 08-29 20 00
E-post: info@tryggaresverige.org
Hemsida: www.tryggaresverige.org
Twitter: [@TryggareSverige](https://twitter.com/TryggareSverige)

Att mångfaldiga innehållet i denna rapport, helt eller delvis, utan medgivande av Stiftelsen Tryggare Sverige, är förbjudet enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Förbudet gäller varje form av mångfaldigande såsom tryckning, kopiering, bandinspelning etc.

Brott och otrygghet inom svensk idrott - en lägesbild 2023

© Stiftelsen Tryggare Sverige

Upplaga 1
Stockholm 2023

Innehållsförteckning

Förord	3
Sammanfattning	4
Inledning.....	7
<i>TYSTNADSKULTUR</i>	7
<i>LEDARSKAP</i>	9
<i>OLIKA TYPER AV BROTT INOM IDROTTE</i>	10
OTILLÅTEN PÅVERKAN OCH HOT MOT FÖRENINGSDEMOKRATIN	10
SEXUALBROTT.....	12
MATCHFIXNING	14
HULIGANISM OCH ORDNINGSTÖRANDE BETEENDEN	21
KORRUPTION, EKONOMISK BROTTSLIGHET, SPELBEROENDE OCH SPORTTVÅTT	23
DOPING	27
<i>POLISENS ANSTRÄNGNINGAR</i>	28
<i>IDROTTENS ANSTRÄNGNINGAR</i>	34
Framtidsfrågor	43

Förord

En stor del av befolkningen idrottar. Många av dessa är barn och unga under 18 år. Undersökningar visar att nästan hälften är aktiva i någon av Sveriges cirka 20 000 idrottsföreningar.

Idrott är glädje, spänning, gemenskap och rent spel, men det finns också en baksida med brott och otrygghet i olika former. Det handlar om allt från en påtaglig otrygghet på och i anslutning till idrottsanläggningar till matchfixning och organiserad brottslighet.

Många av problemen har uppmärksammat under lång tid, men få åtgärder verkar ha vidtagits för att komma till rätta med situationen.

Inom ramen för tankesmedjan Stiftelsen Tryggare Sveriges verksamhet med att förbättra säkerheten i kommunerna blev det därför självklart att inför den stundande lagstiftningen om kommunernas brottsförebyggande ansvar titta närmare också på situationen inom svensk idrott.

I en tidigare rapport som publicerades under vintern 2023 har vi redovisat att fler än hälften av landets 71 idrottsförbund saknar rutiner för att förebygga och hantera brott. Rapporten visar också att många barn och ungdomar känner sig otrygga på och i anslutning till idrottsanläggningar.

I denna rapport presenteras en fördjupad lägesbild som bygger på intervjuer med över 200 personer med koppling till idrotten. Det handlar bland annat om chefer, ledare, säkerhetsansvariga, polisanställda, representanter för barnrättsorganisationer, andra experter och granskande journalister.

Lägesbilden gör inte anspråk på att vara komplett utan ska ses som ett underlag för vidare utvecklingsarbete. Förhoppningsvis besvarar den några frågor, medan andra återstår. Nu får arbetet fortsätta, helst med krafttag.

Rapporten har skrivits av förre kriminalkommissarien Fredrik Gårdare på uppdrag av Stiftelsen Tryggare Sverige. I rapporten delger han läsarna mycket av den yrkeskunskap och de erfarenheter som han tillägnat sig efter ett helt yrkesliv som polis, bland annat inom idrottens värld. Hans kunskaper om idrottens baksidor är därmed unika.

Magnus Lindgren
Generalsekreterare
Stiftelsen Tryggare Sverige

Sammanfattning

Polisstationen med den lysande skylten är borta. Kyrkans minigolfbana och tonårsfredagar är ett minne blott. Korvkiosken har lagts ned och bensinmacken flyttat. På många platser är idrotten den enda strukturerade fritidsverksamheten som finns kvar.

Den organiserade idrotten i Sverige samlar nästan 20 000 föreningar och över 3 miljoner människor, varav många barn och ungdomar. Idrott är glädje, spänning, gemenskap och rent spel, men det finns också en baksida med brott och otrygghet i olika former. Det handlar om allt från en påtaglig otrygghet på och i anslutning till idrottsanläggningar till matchfixning och organiserad brottslighet.

Många av problemen har uppmärksammats under lång tid, men få åtgärder verkar ha vidtagits för att komma till rätta med situationen.

Inom ramen för tankesmedjan Stiftelsen Tryggare Sveriges verksamhet med att förbättra säkerheten i landets kommuner blev det därför självklart att inför den stundande lagstiftningen om kommunernas brottsförebyggande ansvar också kartlägga situationen inom svensk idrott.

Kartläggningens utgångspunkt är intervjuer med över två hundra personer på strategisk och operativ nivå med koppling till idrotten. Här ryms bland annat chefer, ledare, säkerhetsansvariga, polisanställda, representanter för barnrättsorganisationer, andra experter och granskande journalister. Även synpunkter och fakta från den ”vanliga idrottsutövaren” har beaktats. Sekretess och behov av anonymitet gör att vissa fakta och omständigheter kan vara utelämnade. Inga synpunkter har dock valts bort eller åsidosatts med vilja.

I denna rapport sammanfattas kartläggningens huvudresultat i form av en aktuell lägesbild när det gäller brott och otrygghet inom svensk idrott våren 2023. Hur ser det ut och vad görs egentligen för att förebygga brott inom idrotten?

Resultaten visar att det finns en påtaglig tystnadskultur inom svensk idrott där det är särskilt svårt att få personer att samtala om problem som sexualbrott, korruption och ”trix och fix” med ekonomin. Orsakerna är att händelserna ofta satt spår hos de drabbade. De rör den egna organisationen eller det egna agerandet och därmed det egna samvetet.

När det gäller ledarskap är den samlade bild som framkommer i rapporten att det finns ett gott ledarskap och sunda värdegrunder. En röd tråd i de intervjuer som gjorts är emellertid att det råder ett *defensivt ledarskap* gällande just frågor om brott och otrygghet. Genomgående används ord som ”försiktig”, ”undvikande”, ”undfallande”, ”osynlig” och ”duckar”, för att beskriva ledarskapet. Attityden ”någon annans ansvar” är vanligt förekommande.

Många beskriver också att en ”mansdominerad kultur” genomsyrar flera idrotter. Några förbund på högsta nationella nivå har haft medialt uppmärksammade händelser som har medfört en förbättring där kulturproblem nu tas på ”större allvar”. Den samlade bedömningen är dock att det är långt kvar och mycket som måste åtgärdas.

Till detta kommer kriminella nätverk som i dag har total makt över en handfull föreningar och ett stort inflytande och möjligheter att påverka ännu fler. Det är nästan enbart fotbollen som är drabbad. Här är bilden mörk och innehåller allt från svart arbetskraft, fiffel med närvarolistor på fiktiva ungdomsträningar till maximalt utnyttjande och problematisk betalning av hyror för kommunala anläggningar m.m.

Kommunala och statliga bidrag ses som viktiga för föreningarnas ekonomi men blir även föremål för konflikter. För vissa föreningar har dessa pengar, även relativt små belopp, varit attraktiva för enskilda personer och grupper. Det har lett till försök att utnyttja föreningsdemokratien för att välja in och välja bort styrelsemedlemmar i syfte att få makt över föreningen. I vissa utsatta områden har situationen blivit så allvarlig att föreningar utsatts för hot. Det har även funnits rädsla för våld eller att föreningens lokaler ska utsättas för skadegörelse och brand.

Kopplat till de kriminella nätverken med sina internationella förgreningar har Sverige sedan tiotals år varit särskilt drabbat av matchfixning. Anledningen är att nätverken under många år inte hade några problem med polis och åklagare. Inte heller sågs idrottsförbunden som något bekymmer. Internationell expertis beskriver en ytterligare anledning till att utländska matchfixningsgrupper väljer Sverige före många andra länder. Det handlar om att svenska samarbetspartners och "underleverantörer" i de kriminella nätverken ses som mer "pålitliga" och uppvisar bättre "leveranser" än vad utländska dito gör.

Vid sidan av de kriminella nätverken har firmorna, med sin grandiosa självbild och självpåtagna ansvarsposition för "sin klubb", stor makt. Firmorna agerar och har överlevt genom otillåten påverkan. Detta har spritt sig till ultrasgrupper där den typen av unga män som tidigare drogs till firmorna nu stannar i eller dras till ultrasgängen. Rekrytering sker som i andra gängmiljöer genom lockelser om brödraskap, känsla av utvaldhet, status, våldsaktiviteter, festande samt lockelsen att kunna få en position med makt "i sin klubb". Rekryteringen och konceptet har drivits av ett ständigt propagerande för livsstilen. Reklam på nätet och på läktare. Kläder och maskering m.m. Narkotika används och andra typer av kriminalitet förekommer.

Som om inte dessa brott vore nog bråkar problemägarna med varandra. Polisen har skällt på idrotten. Idrotten har skällt på polisen. Efter många år av omfattande problem med huligång och otillåten påverkan mot föreningar ställde berörda förbund och föreningar krav på polisen att agera mot de personer och grupper som orsakade problemen. Detta resulterade i en nationell strategi för samverkan mellan idrotten och polisen för att motverka våld, organiserad brottslighet och otillåten påverkan. Efter några år av ett bättre samarbetsklimat är problemen åter akuta; polisen retirerar med hänvisning till bördan av gängkriget i svenska storstäder.

Samtidigt är det tydligt att polisen känner sig ensam i kampen mot kriminaliteten. Polisen beskriver exempelvis att kommunernas räddningstjänst undviker att agera mot pyroteknik i form av eld och rök i samband med matcher. Tidigare fanns det ofta en jourhavande brandstyrka på arenan, men då mer av nyfikenhet på själva matchen. I takt med att pyroteknik har börjat missbrukas i större utsträckning, och då gränsdragningar för ingripande har blivit mer utmanande, har räddningstjänsten delvis försvunnit från högriskmatcher. Tillsammans med att automatiska brandlarm i arenorna börjat kopplas bort innebär detta ett ännu allvarigare läge. Arrangören sätter ut brandvakter, men riskerna är nu på nivåer att andra myndigheter kommer att behöva agera. I sammanhanget ska påpekas att vi hittills varit förskonade från sådana bränder, med kaos och ihjältrampade människor, som har inträffat på fotbollsarenor i omvärlden.

En stor satsning gjordes för snart tio år sedan när förre rikspolischefen Björn Eriksson utredde brottsligheten i samband med idrottsevenemang. Trots hans kraftfulla försök att få bort sådan brottslighet så visar denna rapport att utvecklingen tyvärr gått åt fel håll. Statsmakterna har misslyckats med att bryta brottsutvecklingen inom idrotten. Känslan är till och med att Polismyndigheten, genom den Nationella operativa avdelningen (NOA), i princip gett upp sina försök att

kunna få stopp på brottsligheten i samband med stora evenemang, särskilt då fotbollen.

För att vända situationen behövs en bred palett av åtgärder. Grunden är ett ledarskap som bryter tystnadskulturen och bidrar till öppenhet. Frågorna, hur obehagliga de än är, måste komma in i idrottens styrelserum. Förbund och föreningar måste ha en stående punkt på sina ledningsmöten som handlar om utsatthet och otrygghet för sina utövare, förtroendevalda och anställda. En ökad insyn med forskning och journalistiska granskningar har också en viktig roll för att beskriva de problem som idrotten haft svårt att hantera.

Det räcker emellertid inte enbart med att prata om problemen. Idrotten måste omsätta sin värdegrund i praktisk handling. Vi vet från tidigare forskning att detta har varit ett problem avseende bland annat sexuella övergrepp inom idrotten. Det krävs även kraftfulla motåtgärder av framför allt polis och åklagare mot den del av brottsligheten som kan kallas organiserad och systemhotande.

Avslutningsvis är en viktig ingrediens för att komma vidare den lagstiftning som träder i kraft till sommaren som ger kommunerna en skyldighet att arbeta brottsförebyggande. Här finns förutsättningar för att inkludera den lokala idrotten och systematisera samarbetet i syfte att förebygga allt från sexualbrott och otillåten påverkan till otrygghet på och i anslutning till idrottsanläggningar.

Inledning

Hälsa, gemenskap, glädje och rent spel kontra kriminalitet och otrygghet. När idrottens ledord ”Fair Play” och värdegrund blir närmaste granne med organiserad matchfixning och otillåten påverkan blir kontrasten tydligare än i många andra sammanhang.

En stor del av landets invånare ägnar sig åt idrott, varav många i organiserad form i någon av Sveriges cirka 20 000 föreningar. Flertalet av dessa har inga problem, några har många. Ibland framkommer en otrygghet hos utövare och funktioner som förbundet, föreningen eller kommunen inte tänkt på tidigare. Helt enkelt missad när fokuset ligger på det glada och positiva.

Över hälften av alla barn och ungdomar är aktiva inom idrotten. Detta gör att många drabbade är under 18 år. Troligen även stor del av gärningspersonerna. Skydd, omhändertagande, åtgärder och utredningar ställer därmed höga krav på idrottsrörelsen, inte minst ur ett barnperspektiv.

Denna rapport innehåller en lägesbild när det gäller brott och otrygghet inom svensk idrott. Hur ser det ut och vad görs egentligen för att förebygga brott inom idrotten? Vilka rutiner, system och processer finns när utövare, föreningar och förbund drabbas, och vilka är behoven?

Rapporten är ett led i Stiftelsen Tryggare Sveriges satsning på att förebygga brott och otrygghet inom idrotten. Tidigare i år presenterades en delrapport som visade att många av landets 71 specialidrottsförbund saknar rutiner för att förebygga och hantera brott. Vidare visar resultaten att många barn och ungdomar känner sig otrygga på vägen till och från idrottsanläggningar.

Tillsammans ska dessa rapporter ses som ett underlag för vidare samtal om behov av förbättringar och utveckling, men också som ett sätt att belysa gott förebyggande arbete.

Utgångspunkten är intervjuer och samtal med över två hundra personer på strategisk och operativ nivå inom området. Här ryms bland annat chefer, ledare, säkerhetsansvariga, polisanställda, barnrättsorganisationer, andra experter och granskande journalister. Även synpunkter och fakta från den ”vanliga idrottsutövaren” har tagit in. Sekretess och behov av anonymitet gör att vissa fakta och omständigheter kan vara utelämnade. Inga synpunkter har dock valts bort eller åsidosatts med vilja.

Målsättningen har varit att inhämta fakta från samtliga funktioner och aktörer med ansvar, uppdrag och kompetens inom området. Vissa har varit svåra att nå på grund av föräldra- eller tjänstledighet. Andra har hållit sig undan. Det innebär att intervjuer med fler nyckelpersoner och andra nyckelfunktioner skulle kunna fördjupa bilden.

Rapporten är framtagen under begränsad tid vilket innebär att vissa delar är mer fördjupande, andra mindre. Många problem och behov behöver utredas vidare. Regionala lägesbilder återstår. Omvärldsanalys likaså.

TYSTNADSKULTUR

Under arbetet med denna rapport har det varit svårt att få personer att ställa upp på intervjuer. Särskilt svårt har varit att få berättelser om utsatthet och otrygghet. Orsaker som framkommer är att händelserna ofta satt spår. De rör den egna organisationen, chefer, eller eget ansvar och det egna samvetet.

Ordet tystnadskultur används ofta av respondenter i undersökningen. Det är inget specifikt för idrotten utan förekommer i andra organisationer och i liknande undersökningar. Orsaker till tystnad inom idrotten är alltså samma som på andra håll. Brist på transparens och öppenhet nämns av flertal som något som förstärker tystnadskulturen och ger möjligheter till brott.

Det har varit överraskande svårt att få kontakt och fakta från många nationella förbund. Vissa, som till exempel Svenska Fotbollsförbundet (även Föreningen Svensk Elitfotboll, SEF), gav omedelbart positiv respons till projektet och har ställt upp på intervjuer. Andra har behövt påminnas. Vissa flera gånger. Det har dessutom funnits en utsprid "nånannanism" med ett omfattande hänvisande till andra funktioner och till chefer. Trots flera månaders arbete saknas fortfarande några förbund i underlaget. Det är troligt att dessa valt att avstå all form av respons. Det finns en naturlig förklaring då vissa idrotter saknar problem; i alla fall är uppfattningen hos dem sådan. Som en konsekvens saknar de även en ansvarig person eller funktion för säkerhet- och trygghetsfrågan. Utöver dessa finns ett fåtal förbund som valt att lämna sin problembild anonymt. Sammantaget visar detta en bild på problemet med tystnadskulturer.

Än mer bekymmer har vi haft i delen med intervjuer av ett 40-tal föreningar. För den mer vanliga föreningen saknas oftast någon särskilt utsedd person. När vi väl fått respons har det ofta hänvisat till styrelse, högre chef eller ordförande.

De större föreningarna, med tydlig synlig problembild, har egna säkerhetsorganisationer med anställda och/eller externt anlita resurs och kompetens. Med dessa har det inte varit något problem att få fakta. Tvärtom har vi fått ett mycket gott mottagande och deltagande.

Vi kan nämna att två föreningar valts bort på grund av att kriminella personer och nätverk har starkt inflytande i föreningarnas ledning.

De vi intervjuat uppger att det är viktigt att uppmärksamma idrottens baksida i form av brott och otrygghet. Många, de som har tydligt synliga problem med ordning och säkerhet vid matcher, pratar gärna och öppet om detta.

Det har varit svårare att få intervjupersoner att samtala om dolda problem som sexualbrott, korruption och "trix och fix" med ekonomin. Samma svårighet gällande egna organisationens eventuella problem med tystnadskultur.

Det finns en mängd förklaringar till problem med att hitta personer som får, kan, vill och vågar berätta. Det kan vara obehagligt och därför tystas det inträffade ner eller avfärdas som inte brottsligt.

Oavsett orsaken till tystnadskulturen kan den påverka denna typ av lägesbilder. En underrapportering av problem och en överrapportering av den egna förmågan är vanligt i den här typen av undersökningar.

Det är positivt att visselblåsarfunktion inrättats. Vi har dock inte tittat närmare på i vilken utsträckning och hur den används eller vilka åtgärder som vidtas.

Från de specialister och granskare som vi pratat med är bilden dock mycket tydlig. Tystnadskulturer finns och påverkar både det förebyggande arbetet, den akuta hanteringen vid pågående brott samt agerande efter inträffade brott.

När det gäller medias bevakning har det blivit bättre. Det fanns i alla fall en bild av att sportjournalister tidigare undvek att ställa "jobbiga frågor" samt att granska missförhållande, suspekta personer och hot. En anledning som förs fram är att journalisten blev "persona non grata" och inte fick tillgång till intervjuer med utövare och ledare. Ett tydligt icke välkomnande på arenor och anläggningar

kunde bli effekten. Även vid granskning av polisens arbete mot brott och otrygghet inom idrotten ska detta ha förekommit.

Vi har inte undersökt detta närmare, men det kanske kan ha bidraget till tystnads-kulturer. Möjligen är det fortfarande ett problem.

Linnéuniversitetet har i sin fortbildning av sportjournalister med frågor som handlar om brott och otrygghet. Uppfattningen är att antalet oberoende och orädda journalister har ökat. Dessa har en viktig roll som inte är obetydlig i bekämpandet. Samtidigt är det viktigt att påpeka att journalister som kommer för nära hotas eller utsätts för annan otillåten påverkan av kriminella nätverk, huligångäng och enskilda personer. Många beskriver en positiv utveckling där detta lyckas i allt mindre utsträckning. Risken för försök att tysta journalister och uppmärksamhet i media är dock fortsatt konkret.

Som goda exempel kan nämnas journalister på Sveriges Radio Kronoberg och Expressen angående organiserad brottslighet inom fotbollen, Göteborgsposten angående huliganism, Fotbollskanalen angående korrupcion, sporttvätt och ledarskap, Aftonbladet angående sexualbrott, TV4 angående kriminella nätverk i agentbranschen samt Dagens Nyheter och Sveriges Television angående match-fixning.

Ett gott exempel för minskad tystnad är också programserien Idrottens Himmel och Helvete i Sveriges Television där idrottens problem med kriminalitet, ohälsa, diskriminering och ojämlikhet tagits upp.

Det är också positivt att fler aktörer så som spelbranschen, advokatbyrå med flera uppmärksammar problemen och diskuterar lösningar i seminarier, debatter, poddar etc.

LEDARSKAP

I en rapport som Stiftelsen Tryggare Sverige publicerade i början av året (IS 2023) behandlades frågor som rör bland annat ledarskap, organisation, kompetens och kultur. I denna fördjupande del har ytterligare frågor ställts om just ledarskap. Den samlade bild som framkommer är en uppfattning att svensk idrott har ett gott ledarskap med fokus på sunda värdegrunder samt att Sverige är bättre på idrottslig ledning än i många andra länder. Det finns dock en röd tråd som framkommer i de samtal och intervjuer som gjorts inom ramen för denna rapport; en tråd som kan ha stor betydelse för utsattheten och det förebyggande arbetet. Vi kan sammanfatta det som ett *defensivt ledarskap* gällande just frågor om brott och otrygghet. Genomgående används ord som ”försiktig”, ”undvikande”, ”undfallande”, ”osynlig” och ”dukar” för att beskriva ledarskapet. Attityden ”någon annans ansvar” är vanligt förekommande. Det nämns också ”själv inblandad”, ”korrupcion” och vill ha ”deniability”.

I sammanhanget finns några undantag, såsom Riksidrottsförbundets ordförande, som beskrivs ha ställt krav och agerade mot högsta polisledningen. Det ledde till ett operativt specialiststöd till hela idrotten. På tränarnivån nämns en allsvensk tränare och en ungdomstränare som utmanade starka kriminella krafter och stod upp mot matchfixning, trots internt motstånd och hot från kriminella nätverk.

Det defensiva ledarskapet förekommer inom alla de särskilda områden vi undersökt. Det gäller många nyckelfunktioner, bland annat inom Riksidrottsförbundet.

En vanlig kommentar är att det finns strategidokument och handlingsplaner, men att dessa till stor del inte används i praktiska ledarskapet.

I tusentals föreningar och förbund finns förstås bra ledare som agerar föredömligt. Det kan vara intressant att i en annan undersökning titta närmare och synliggöra goda exempel och framgångsfaktorer.

En fortsatt undersökning av ledarskapet på region- och distriktsnivå är intressant som nästa steg. Finns det skillnader mot nationella bilder och finns det skillnader över landet?

Bilden från sakkunniga gällande det faktiska ledarskapet mot kriminalitet är negativt. Det ingår även ett internationellt perspektiv på ledarskapet. Såsom gränsöverskridande problem med kriminalitet påverkar Sverige. Internationell ledning sägs påverka Sverige. Korrupktion, sporttvätt, matchfixning, agentsystem, huliganism och farlig pyroteknik nämns som problem med gränsöverskridande ledningsbehov.

I bilden ligger även påpekande om att ledningsnivåer har lite för snabbt till att ”skylla ifrån sig” eget ansvar till den internationella problembilden och det internationella ledarskapet. På det sättet blir eller gör de sig därmed passiva på egna åtgärder nationellt och regionalt.

Ett annat perspektiv är att några sakkunniga ser ”de stora klubbarnas” makt, ekonomi och förmåga som underanvänd och passiviserad.

Vissa delar av problembilden är ofta medialt uppmärksammade. Många av de intervjuade sakkunniga är specialister på dessa brottstyper. Det påpekas dock från flertal att ledarskapet därmed inte får glömma de omfattande trakasserier, den vardagliga utsattheten samt de otrygga miljöerna, något som särskilt lyfts fram i Stiftelsen Tryggare Sverige rapport från början av året.

En viktig bild påpekas. Det är att ledarskapet fokuserar mindre på kriminalitet och säkerhet efter pandemin. Orsaken är att andra delar nu tar mer tid. Rekrytering och utbildning av ledare. Problem med brist på tränare, anläggningar och träningstider. Svårigheter att ta emot nya medlemmar, särskilt barn. Vidare är det större ekonomiska utmaningar och mer fokus på detta. Hanterande av coronastöd, elstöd och andra omständigheter som pandemiuppehållet medfört. Ledarskapet är viktigt för att förebygga, bekämpa och nå tryggare idrott. Ett försämrat fokus är allvarligt och påpekas i lägesbilden.

OLIKA TYPER AV BROTT INOM IDROT'TEN

Inom idrotten förekommer en rad olika typer av brott. Några av dessa beskrivs nedan kopplat till en aktuell lägesbild.

OTILLÅTEN PÅVERKAN OCH HOT MOT FÖRENINGSDEMOKRATIN

I begreppet otillåten påverkan ryms våld, hot, trakasserier, korrupktion, desinformation med mera, som har som mål att framkalla eller motverka beslut, prestation, handling eller granskning. Den drabbar i stort sett alla nivåer och funktioner inom svensk idrott, inklusive journalistisk bevakning och granskning.

Under trettio år har den setts komma från den så kallade firmamiljön. Senaste åren har samma aktiviteter och beteenden även uppstått från den så kallade ultrasmiljön. Detsamma gäller från kriminella nätverk som under tioalet är allt mer kommit att utnyttja idrotten i brottsprojekt och använda särskilt fotbollen för byggande av makt- och statuskapital.

Firmor är gäng där de som ingår även benämns som huliganer med ett intresse av våld i form av slagsmål (se vidare i avsnittet om huliganism). Grupper som benämner sig som en firma är även mycket aktiva med otillåten påverkan inom det de ser som ”sin klubb”. Styrelsebeslut, årsmöten, ledning och anställda. Andra föreningar, supportergrupper, funktioner och media blir även utsatta. I påverkan ingår kriminella handlingar, förtäckta hot, desinformationskampanjer och påverkan mot föreningsdemokratien genom till exempel röstningsförfaranden. Det är framför allt landets större fotbollsföreningar som har problem, men det för med sig problem för alla föreningar på elitnivån. Även ishockeyn på elitnivån har omfattande problem. Det finns ett flertal grupper av detta slag. I föreningar med båda idrotterna rör det sig till stor del av samma individer.

Otillåten påverkan förekommer även från enskilda supportrar/åskådare. Det är till exempel inte ovanligt att utövare och domare utsätts för otillåten påverkan genom hot och trakasserier via mobil och sociala medier. Domare inom ishockeyn är särskilt utsatta av otillåten påverkan i form av hot, hat och trakasserier.

Det kan även röra sig om en före detta personlig relation som utvecklas till en stalkning. Stalkning förekommer även i form av kändisstalkning, där en okänd gärningsperson uppvaktar eller på olika sätt stör utövaren i sin idrottsutövning och sitt privata liv.

Kränkningar, trakasserier, romansbedrägerier och arbetskraftsutnyttjande av den som är i beroendeställning är även otillåten påverkan. Här finns tränare som pressar till ökade prestationer. Som utnyttjar ett beroende för sexuell tjänst och där utövare på grund av sin beroendeställning utnyttjas för arbete i verksamheten. Ofta i strid med arbetslagstiftningens regler om anställning, lön och arbetsmiljön.

Otillåten påverkan sker även genom belöningar som i praktiken kan ses som mutor. Juridiskt hamnar dock en hel del utanför det kriminaliserade, vilket är smalare i sina ramar. Ur ett annat perspektiv; det är svårt att bevisa hur en belöning ger en specifik förmån, handling eller gentjänst. Dessutom gäller lagen enbart belöningar inom vissa ramar av tjänster, uppdrag och anställningsförfarande. Offentlig sektor är mer reglerad än den privata.

En hel del korrupcion och otillåten påverkan inom och mot idrotten måste därför ses i större perspektiv. Med etiska gränser och risker för idrottsskadande och förtroendeskadande effekter. Otillåten påverkan genom belöningar nämns ofta i samband med ”agentbranschen”, förmedling/mäklande av fotbollsspelare. Det delas till exempel ut dyrbara klockor, bjuds på utlandsresor och överlämnas pengar till anhöriga. Och det förekommer olika former av belöningar till affärspartners, föreningar och bolag. Det förekommer även en kombination av belöningar och hot.

Det finns även komplicerad otillåten påverkan som försök att ta över hela föreningar. Här har olika syften identifierats. Från att komma åt relativt små belopp pengar i form av bidrag från stat och kommun till att nå positioner och makt över ”sin sport”. Få internationellt inflytande och internationella uppdrag vid internationella tävlingar, matcher och mästerskap.

Målet kan även vara matchfixning. Genom att få inflytande och möjligheter till att manipulera i föreningens lag. Att få enskilda tränare eller spelare att utföra uppdrag med manipulation av laget och/eller matcher.

Att agera mot otillåten påverkan kan vara svårt när gärningspersoner gör det strategiskt, förtäckt och långsiktigt. Att anmäla otillåten påverkan till polisen innebär att specifikt brott ska preciseras. Det kan vara svårt att avgöra om brott inträffat och om så utreds händelsen oftast utanför sin kontext.

Otillåten påverkan kan vara mycket obehagligt. Det är dessutom många personer som slutat sitt idrottsuppdrag enbart på grund av obehaget med den upplevda risken att stå på tur att drabbas. Flera påpekar att utsattheten faller under arbetsgivarens arbetsmiljöansvar.

Här ska även nämnas att media och journalister finns bland drabbade. Vid granskningar och negativ uppmärksamhet kan omfattande kampanjer startas. Sociala medier används. Även handlingar som att budskap placeras vid bostaden.

Brottsförebyggande rådet, Brå, har 2017 gjort en omfattande undersökning på hur den otillåtna påverkan sker inom fotboll, ishockey, basket och bandy. Där finns även rekommendationer på åtgärder. Se vidare: [Att motverka otillåten påverkan inom idrotten \(bra.se\)](#)

SEXUALBROTT

”De snäva bilderna har präglat möjligheten att prata om nästan allt som ryms i det stora spektrum som är ”sexuella trakasserier och övergrepp”. Att de har bidragit till att kvinnor tigit om överträdelser som inte varit traumatiska. Som snarare känns som tragikomiska bagateller eller som mindre störningsmoment. Händelser som egentligen hade kunnat bli en kul anekdot. Som kanske lärde en något om sig själv. Som fick en att börja gå i en ny riktning. Men framför allt har de påverkat relationen till de svåra erfarenheterna - och den ovilja att uttala ordet våldtäkt som jag delar med flera av de kvinnorna jag pratat med. De upplever att begreppet blir en identitet. De känner inte igen sig i den.” /Mathilda Gustavsson (Journalist, Aftonbladet)

I den rapport som Stiftelsen Tryggare Sverige publicerade i januari 2023 rapporterade hälften av förbunden om problem med trakasserier och sexuella ofredanden. Många nationella förbund redovisar kännedom om händelser som inträffat under det senaste året. Händelser som de bedömt som brott. Utifrån officiell kriminalstatistik är det inte möjligt att utläsa om brottet är idrottsrelaterat och polisen har ingen egen samlad bild på det som anmälts från idrotten. Inte heller finns någon uppföljning på vad som hänt med misstankar och åtgärder. Inte heller någon statistik på lagföring. Inom idrotten är det likadant.

I den här fördjupande lägesbilden har vi försökt att få fram mer fakta och erfarenheter gällande sexualbrotten. Det har dock varit mycket svårt, nästintill omöjligt. För att komma djupare krävs betydligt mer tid, resurs och gärna insats från organisationer som jobbar professionellt med drabbade av kränkningar och sexuellt utnyttjande.

Vad kan vi tillföra lägesbilden? I media har några elitidrottare varit öppna med att de drabbats. En aktuell granskning av Aftonbladet inom ridsporten ”Stallslavarna” ger allvarliga vittnesmål. Tidningen Ridsport har publicerat ett öppet brev från företrädare för fyra föreningar:

”De senaste åren har en rad fall av övergrepp och missförhållanden uppmärksammats av media. Med största sannolikhet når inte alla övergrepp media eller blir ens anmälda – och det viskas allt högre om att vissa av de uppmärksammade fallen varit kända inom ridsporten, i en del fall i decennier”

Vidare har ordförande för Hallands Ridsportförbund nyligen uttalats sig i Sveriges Radio om att det finns brister gällande åtgärder mot sexuella övergrepp. Till det kommer intervjuer som Sveriges television genomfört inom gymnastiken, konståkningen och ridningen, se www.svtplay.se/video/8roay/Rr/uppdrag-granskning/ligg-inte-med-dina-elever och www.svtplay.se/video/jgnpa6Q/uppdrag-granskning/aldrig-mer-elit

I de samtal som vi fått till kan vi sammanfatta att problembilden, i alla idrotter, inte är tillräckligt utredd, att omfattande mörkertal förekommer samt att under-rapportering förekommer.

I den tidigare rapporten från Stiftelsen Tryggare Sverige ingår intervjuer med både ridsporten och simningen. Slumpvis utvalda föreningar. Det är ett färre antal och inte tillräckligt för säkra slutsatser runt sexuella ofredanden. Det kan dock noteras att intervjuade hästföreningar inte upplever några problem i sin förening eller på sin hästanläggning.

Gällande intervjuade simföreningar är det tvärtom och samtligt intervjuade upplever problem med trakasserier och ofredande på simanläggningarna. De berättar om incidenter och löpande problem med ungdomar och män som visar intresse av barnen och ungdomarna. Personer i olika åldrar som etiketteras från ”killgäng” till ”fula gubbar”.

En initierad inom hästsporten säger angående uppmärksamheten att det fungerar bra och tryggt över lag hos föreningarna. Men de relativt få brott som ändå sker är av mycket allvarlig typ, såsom våldtäkt och grovt sexuellt utnyttjande. Och att brotten; de drabbade och inte heller gärningspersonerna skötts korrekt. Flera påtalar att brotten i huvudsak sker i privat- och företagsdrivna hästanläggningar och inte i föreningars egna stall och ridhus.

En expert inom ishockey benämner att deras interna problem med sexuella trakasserier har sin grund i ”mansdominerad kultur”. Initiationsriter är en gammal kultur som ofta innebär sexuell kränkning och faktiska sexualbrott.

Den ”mansdominerade kulturen” genomsyrar flera idrotter och på samtliga nivåer. Några förbund och organisationer på högsta nationell nivå har haft medialt uppmärksammade händelser. Uppmärksamheten och främst den i samband med Metoo har medfört en förbättring och kulturproblem tas nu på ”större allvar” inom bland annat ishockeyförbundet. Den samlade bedömningen är dock att det är långt kvar och mycket som måste åtgärdas.

Det är oklart vad som polisanmäls från föreningarna. Någon lägesbild, statistik eller uppföljning av brotten finns varken hos förbund eller polisen.

Simhallar, badhus och bassänger är ofta kommunala. I många kommuner ligger dessa i direkt anslutning till inomhushallar för andra sporter. I undersökningens del 1 rapporteras att trakasserier sker just där. Mot utövare och som ett problem för flera idrotter. ”Pojkgäng” och ungdomar som ”hänger” i anläggningen. Vissa av dessa anses inte vara kriminella men deras hängande upplevs obehagligt av utövare och tränare.

Det finns anledning undersöka vidare hur kommuners bild är; hur såväl sexuella ofredande som annan otrygghet kan åtgärdas och förebyggas.

Flera sakkunniga och forskare nämner att vad som sägs och görs inte överensstämmer (se även avsnittet ledarskap). Det nämns ”glapp” och ”gap” mellan både ord och handling mot sexuella övergrepp, och i det sammanhang mellan högsta ledningsnivå och lokala verksamheten.

Ridsporten har länge varit fokuserad men många pekar på att det gäller för fler idrotter. Och inte enbart gällande sexualbrott, men uppfattningen för den typen av utsatthet är högre mörkertal, svårare konsekvenser för drabbade och mer undvikande från ledningshåll än annat (jämfört med fokus, diskussionerna, åtgärder och resurser mot pyroteknik och ordningsstörande).

Sexualbrott, trakasserier och även ”en dålig kvinnoyn” visar sig förekomma även i högsta ledningsstrukturerna. Gamla kulturer från ”mansdominerad” idrott och arbetsplatser fortfarande ”sitter i väggarna”.

Experter och forskare ser tystnadskulturen som det största hindret. Rekommendationen är att till att börja med erkänna problemet och arbeta fram en tydligare problembild. Det går inte nog att betona barnperspektivet i den här utsattheten.

MATCHFIXNING

”Kampen går inget vidare. Att helt utrota matchfixningen är en omöjlig uppgift. Men om man ser riggade matcher som ett sätt för kriminella nätverk att tvätta brottspengar och för den tonårige division 2-spelaren att få en lycklocka på armen -om man identifierar avvikande spelmönster, noterar fotbollspelares många klubbyten, analyserar suspekt agentverksamhet, spelmissbruk, bidragsfusk och annan ekonomisk brottslighet - ja, då har man kommit en bit på väg.” / Jens Littorin (Journalist, DN)

En handfull idrotter drabbas. På vår fråga till nationella förbunden anger 7% av de som svarat att de drabbats senaste året. En ny undersökning beställd av Föreningen Svensk Elitfotboll (SEF) visar att 3,6% av manliga spelarna på elitnivån någon gång blivit kontaktade angående matchfixning.

Matchfixning ses som ett stort och särskilt allvarligt problem. Den drabbar enskilda utövare, ledare, domare och föreningar. Men den drabbar även idrottens grundläggande värderingar om rent spel och, inte minst, människors upplevelser av oförutsägbara matcher och tävlingar.

Till det kommer att vissa av matchfixningsnätverken även är aktiva i ”agentbranschen”; företrädande och handel av framför allt fotbollsspelare. Det gör att föreningars pengar, via förmedlings/mäklararvoden, delvis hamnar hos matchfixarna.

Än värre blir bilden då flera av gärningspersonerna tillhör kriminella nätverk i våra storstadsregioner. Nätverk som även ägnar sig åt annan organiserad brottslighet och som har, och kan använda, sitt skrämself- och våldskapital.

Spelbolagen har problem med matchfixningen. Det handlar dels om att deras verksamhet och tjänster används för brottens genomförande, dels att bolagen används för penningtvätt.

Matchfixning är brottslighet som omgärdas av tystnad. Ingen inblandad vill prata. Inga utomstående vittnen finns. Den inom idrotten som mot sin vilja används för att brottet ska bli fullbordat vågar inte. Går vi tillbaka ett tiotal år och mer fanns även en tystnad hos nationell idrottsledning. Problemet insågs inte, larm viftades bort. Även på den högsta politiska nivån. Inte heller polisen visade något intresse. Trots att Expressen, Tiptjänst och Svenska Spel upptäckt misstankar sedan början på 1990-talet. Granskande journalister reagerade och även utländsk polis informerade svensk polis. Svenska Fotbollförbundet uppvaktade under flera år polisen på nationellnivå, men det kom att dröja till 2017 innan någon särskild åtgärd vidtogs.

Det har blivit en markant förändring. Riksidrottsförbundet och Fotbollförbundet har ställt krav på polisen, som har agerat med riktad specialistresurs vilken svarade upp på Åklagarmyndighetens tidigare irritation över uteblivna åtgärder i förundersökningar.

Även idrotten själva har vidtagit åtgärder. Det har förbättrats från tidigare dåliga kunskapsläge, från inställningar som att det inte kan bli ett problem i Sverige och

förhoppningar om ”att det går över”. Såväl Svensk Elitfotboll (SEF), Svenska fotbollförbundet (SvFF) och Riksidrottsförbundet (RF) har sedan dess inrättat funktioner, specialister, som arbetar strategiskt (RF) och operativt utredande samt förebyggande utbildning (SvFF, SEF). Tillsammans med polisens specialistresurs, aktionsgrupp idrott (AGI), och spelbolag har matchfixningen bekämpats effektivt sedan 2017.

Samtidigt ökade medias egna granskningar. Även det ökade antal förundersökningar och domstolsförhandlingar medförde ökad uppmärksamhet på problemen.

Polisen avslutade sin särskilda insats 2021, vilket gav kraftiga reaktioner från både idrotten, spelbranschen och journalister som bevakar brottsligheten.

Idrottens egna resurser finns kvar. Tillsammans med ny lag mot matchfixning är det sett över tio år ett klart förbättrat läge med både ökad kunskap, förbättrad utbildning och bättre utredning. Intervjuade sakkunniga uppger dock att läget försämrats 2022 med anledning av frånvaron av polisens aktionsgrupp. Kritiken mot polisledningens beslut ligger kvar 2023. Prioriteringen och bekämpningen av matchfixningen uttrycks som ”påtaglig försämrad”. Upplevs ”frustrerande” och ”galt”. ”Håll i huvudet på polisen” uttrycker en expert.

Under senare år har den politiska nivån blivit mer delaktig. En ny lag har införts, Spellagen, där spelmarknaden i Sverige reglerats och där matchfixning kriminaliserats som Spelfuskbrott. Tidigare har utredning och lagföring av matchfixning varit beroende av andra lagar. Som utpressning, hot och mutbrott.

Spelfuskbrott och ansvaret för beslut och utredning har av Polismyndigheten placerats på polisregionerna. Samtidigt har matchfixning, där mutbrott ingår, lagts på nationell utredningsnivå (NOA) Där har ansvaret legat även tidigare innan polisens omorganisation. Men även då helt avhängigt att mutbrott måste ha ingått i matchfixningen.

Specialresursen AGI har under sin insatstid utrett brotten oavsett omständigheter. Detta för att offensiv förundersökning varit en metod mot strategiska personer och nätverk samt eftersom specialistkompetens på matchfixning endast funnits i arbetsgruppen. Samtidigt med ingripanden och utredningar har kartläggning av matchfixningen skett; både vad gäller nätverk, individer och arbetsmetoder.

Uppdelningen av förundersökningsansvaret blir samma för Åklagarmyndigheten med stor skillnad mellan allmän åklagare och de få specialiståklagare som finns.

Läget gör att brott och viktiga förstahandsåtgärder dels inte blir gjorda, dels kan hamna ”mellan stolarna”. Framst anges problem med kompetens. Att utreda organiserad matchfixning är svårt och kan jämföras med komplexa miljöbrott eller så kallade spaningsmord. Matchfixning i organiserad form kräver omfattande utredningsarbete under längre tid.

Situationen har uppmärksamats av flera tjänstemän inom myndigheterna och även av Statskontoret vid deras uppföljning av Spellagen (se vidare avsnitt om polisen för mer om prioriteringen av matchfixningen och anledning till uppdelningen).

Spellagen medförde även ett bildande av *Matchfixningsrådet* hos Spelinspektionen. Ett råd där alla aktörer som berörs samlas för lägesbild och diskussioner om förbättrad bekämpning. Positivt grepp även om vissa sakkunniga ser farhågan att det blir många samtal men ingen större effekt mot gärningspersoner och nätverken. ”Snack men ingen verkstad” nämns. Farhågan är även uppmärksammas av flera i rådet och det pågår en process för att några av aktörerna ska kunna bli

mer operativa. Det kommer även en utveckling av Spellagen som ska möjliggöra att dela operativ information för vidare utredning och åtgärder av aktörerna utanför myndigheter.

Spelbolagen ingår i samarbetet. Det vill säga de seriösa och med licens i Sverige. Det finns flera hundra bolag i världen som erbjuder vadslagning på svensk idrott. Majoriteten visar inget intresse att registrera sig i landet, följa Spellagen eller lämna information om matchfixare och misstänkta brott.

Till problembilden finns i Sverige även en illegal spelmarknad som inte bara erbjuder spel på idrott utan även erbjuder lån till betting med mera. Den illegala spelmarknaden sköts av äldre män med ett långt förflutet i kriminella miljöer. De är inblandade i flertal allvarliga brottstyper. Samma individer som arrangerar betting har även köpt manipulering i svenska fotbollsserier. Köp av hela matcher har skett genom affärer med andra kriminella som förfogat över fotbollslag eller specifika spelare.

För de seriösa spelbolagen har situationen varit svår och känd sedan 1990-talet. Under flera år har bolag tidvis plockat bort matcher med specifika lag. Starka misstankar i bettingmönster och annan information visar på tydliga manipulationer. Det har även varit så illa att hela serier fått tas bort ur utbudet.

Svenska Spel (Tippstjänst) har lång erfarenhet och har varit med om den omfattande härva på som en ensam grävande journalist på Expressen avslöjade i början på 1990-talet; där den inleddes med den nu legendariska öppningsfrasen:

*”Det jag nu kommer att skriva handlar om svensk idrotts största skandal någonsin.”
/ Thomas Malmquist (Journalist, Expressen)*

Svenska Spel slog senare under 2000-talet larm om att matchfixning förekom systematiskt via ombud i Södertälje. Även tysk polis upptäckte runt 2010 att systematisk och gränsöverskridande organiserad matchfixning med anknytning till Södertälje pågick. Reaktion från svensk polis uteblev dock.

Enligt sakkunniga på Svenska Spel är matchfixningen fortfarande ett stort problem och det uttrycks som en ”fortsatt spelskandal”. Nyligen under förra fotbollssäsongen upptäcktes misstänkta brott i samband med matcher med ett lag i Lund, vilket gjorde att lagets återstående matcher plockades bort från spelutbudet. Under senare år har fler bolag engagerat sig och samarbetat med polisens aktionsgrupp, vilket har lett till åtgärder mot nyckelgrupperingar. Genom samverkan med bland annat ett av dessa spelbolag, Unibet, avslöjades en omfattande matchfixning med direkt koppling till både fotboll och futsal på högsta elitnivå. En utredningsinsats genom aktionsgrupp idrott fick sin avslutning i hovrätten Malmö 2021.

Ett fåtal nationella idrottsförbund uppger att fall med misstänkt matchfixning kommit till deras kännedom under 2022. Fotbollen har flest antal brottsmisstankar. Det ska dock noteras att konkreta fall, kopplade till viss match, är betydligt färre 2022 än åren dessförinnan. Några misstankar som Svenska Fotbollsförbundet bedömt kunna utredas vidare av polis har polisanmälts. Vad som hänt med dessa har förbundet, drabbade föreningar samt svensk elitfotboll, SEF, inte fått återkoppling på.

Svensk handboll ser ut att ha klarat sig bra. Men det finns en samstämning expertbild och upprördhet över att domare med matchfixningsmisstankar och en ”konstaterad koppling till maffian på Balkan” nyligen dömde mästerskap i Sverige. Att detta kunde ske bedöms beror på korruption inom internationella handbollens högsta organisation.

Basket ser ut att ha det lugnare efter tidigare problem. Det förekommer en handfull misstankar inom andra idrotter.

Polisen på nationell nivå uppger att de fått in något fler anmälningar 2022 än tidigare. Antalet ligger mellan 10-20 stycken, och av dessa har hälften direktavskrivits då det enligt beslutsfattare inte har funnits någon tänkbar utredningsåtgärd. På regional nivå har det varit svårt få information. En Polisregion säger att de 2022 fick in en polisanmälan. ”Vi fick in en, men sektionen kan ju inte detta så den skickades vidare, sen har jag inte hört något”. En granskande journalist uppger att ”det verkar ligga” tre olika anmälningar i olika regioner som berör samma brott. En region har en anmälan liggande hos ett lokalpolisområde och något aktivt arbete med den har inte skett. Gärningspersonerna och det lag som använts finns dock i annan region. Anmälan har hamnat där den först ”misstänkta matchen” spelades i början på sommaren 2022. Om det görs eller gjorts några åtgärder av polisregionen som sitter med anmälan, är i december helt okänt för idrottsansvariga på nationell nivå (NOA). Det är även okänt för anmälarna på Fotbollsförbundet. Samma gäller aktuellt spelbolag då ingen utredare tagit kontakt (feb-23).

Många detaljer i den här lägesbilden och det kan ha förändrats, men komplexiteten och, som det numera heter, utmaningarna blir tydliga.

Hur är då läget med matchfixningen utanför den lilla mängd fakta som finns från 2022.

Polisens på nationell nivå sammanfattar läget som ”grumligt” och kan inte se några specifika förändringar, eller någon trend.

Idrottens sakkunniga utvecklar läget. De är mycket tydliga med att det är ”ett enormt stort hot” och en ”enormt stor risk”. Det finns en tydlig koppling till annan organiserad brottslighet. Det finns en ännu tydligare bild att matchfixningsnätverk ”utökat sin portfölj” till att omfatta även agentverksamhet. Särskilt oroväckande är att matchfixarna använder sig av föreningar som ”de kan styra över”.

Ett flertal föreningar och lag har förekommit med konkreta misstankar under flera år. Det handlar om en handfull fotbollsföreningar där kriminella krafter har ett dominerande inflytande och där de, om de så vill, kan manipulera i lagets seriespel, cuper och mästerskap. Problem med detta finns i samtliga storstadsregioner. Föreningarna är både äldre och nyligen startade. Även om det finns ett fotbollsintresse så ses även syfte att använda ”fotbollsägandet” som en statusmarkör. Det ökar möjligheterna till större brottsvinster till lägre risk än andra brottstyper som narkotika och spelklubbsverksamhet. ”Maffians egna lag” är etikett som används.

Sveriges ansträngningar för att komma till rätta med problematiken är de senaste åren betydligt bättre än i många andra länder. Idrotten ser dock med oro på förbundens och föreningars oförmåga att bekämpa och förebygga. Även om kompetensen är hög är resursen mycket blygsam mot övermäktig motståndare. Hjälp och samverkan från ”samhället” ses som nödvändigt.

Sverige har sedan tiotals år varit särskilt drabbat av matchfixning. Experters bild och internationella analyser är entydig i detta. Anledningen är att nätverken under många år inte hade några problem med polis och åklagare. Inte heller sågs idrottsförbunden som bekymmer. Internationell expertis för fram en ytterligare anledning till att utländska matchfixningsgrupper väljer Sverige före många andra länder. Det handlar om att svenska samarbetspartners och ”underleverantörer” i de kriminella nätverken ses som mer ”pålitligare” och visar bättre ”leveranser”.

Många år av brottslighet, inarbetade kontaktnät, prövat samarbetande, logistik, lyckade brottsprojekt, placering av egna spelare, domare, inflytande över lag med mera har gett en alltför bra struktur. För omkring tjugo år sedan upptäcktes detta första gången i samband till det etablerade kriminella nätverket i Södertälje. Sedan har granskare sett utländska nätverk med kontinuerlig matchfixning i landet. Ofta i samarbete med landets nätverk, vilka har utvecklats och även har egen matchfixning.

Problemet har därmed satt sig i landet på ett sätt som gör det extra svårt att bli av med.

Matchfixningen är svårt att visualisera med siffror. Dels finns omfattande mörkertal, dels har polisens avslutat sin riktade insats. Till detta kommer att de brott som eventuellt är under utredning hos polis eller idrotten inte kan redovisas öppet. Ser vi bilden över senaste fem åren ägnade Polisens särskilda insats, aktionsgrupp idrott, avsevärd tid till att hitta och agera mot gärningspersonerna och nätverken under 2017–2021. Genom att både ingripa förebyggande mot kända nätverk, avbryta pågående brottsprojekt och offensivt utredande av specifika misstankar kartlades samtidigt individerna och brottsligheten.

Det upptäcktes en mängd av varianter av matchfixning och sätt att manipulera. De är värda att notera för att se såväl enkelheten som komplexiteten i både brottsligheten och bekämpningen. Ofta är matchfixning gränsöverskridande och organiserad seriebrottslighet, men kan även vara helt lokal eller tillfällig.

Där finns fallet med försök att manipulera en tonårig domare i ungdomscupen. Inte för att tjäna pengar på betting utan för personlig tränarkarriär. Vidare finns fall där ungdomsspelare fått in lite extrapengar när de tagit efter vuxnas kultur. Och spelarna från fattiga länder som inte velat, men tvingats, ställa upp för att vara kvar i svensk och europeisk fotboll. Fallet där ungdomstränare agerade, anmälde och därmed slängdes ut ur föreningen av kriminella krafter. Domarna med spelberoende. Målvakter med samma problem. Tränarna som tar ut svagare lag. Tränare som ger direktiv till spelare att springa långsammare. Spelare där släktingar hotas. Målvakt med fel kompisar och ett sexuellt antastande som hållhake. Det medialt uppmärksammade försöket att påverka allsvensk målvakt inför allsvensk toppmatch med en tidigare professionell spelare och en man från nätverk känt av polisen, där den förra proffsspelaren samtidigt ingick i agentverksamhet. Vidare fallet där både hot och muta användes mot nyckelspelare i allsvenska laget inför kommande seriematch med två gripna varav en från Balkan och den andre en lokal förmåga. Fallet med en fotbollsspelare från annan världsdel som hittades vid en husrannsakan som enligt egen uppgift inte riktigt visste var han var, men att han skulle säljas till en svensk förening och senare dyker upp i elitförening i södra delen av landet. Det senaste fallet som bedömts av hovrätt gäller en serie brott. Medialt uppmärksammat då ett mycket välbetalt utlandsfotbollsproffs med spelberoende varit inblandad och dömts. Tillsammans med futsalspelare på landslagsnivå. Fall med spridande av tystnadskultur på högsta elitnivå. Vi har agenterna som påstår sig kunna kontrollera landslagsuppställningar. Vi har fallen där nätverk från östra Europa/Asien gått in med kontanter och spelare i svenska föreningar.

Den här lägesbilden är avgränsad till svensk idrott men för att komplettera landets varianter kan nämnas att internationellt förekommer ”spökmatcher”. Matcher som inte spelats i verkligheten men placerats i spelbolags utbud och spelats enbart ”på pappret”. Det förekommer även matcher som skådespel. De spelas på riktigt men där spelare, domare osv är fiktiva; inhyrda, inlockade, tvingade eller tillhandahållna från egna kriminella nätverket.

"Barnen lockas till Sverige. Och försvinner. Allt möts med tystnad. Ingen anmäler. Ingen blir orolig. Ingen söker efter dem."/Noa Bachner (Journalist, Expressen)

Avslutningsvis den mest komplicerade och komplexa som har upptäckts i Sverige där aktionsgruppen agerade tillsammans med Fotbollförbundet och Skatteverket. Det gäller ett fotbollslag i Småland som uppmärksammats och närmare granskats av flera grävande journalister (Expressen, Aftonbladet, Sveriges Radio). Under insatsen upptäcktes misstänkt människosmuggling, människoexploatering, skattebrott, grova bedrägerier mot arbetsförmedlingen med flera brott. Den första misstanken var matchfixning och försäljning av hela seriematcher och att ledare för laget sålde manipulation till kriminellt nätverk med etniskt ursprung på Balkan. Omgående upptäcktes att spelare i laget hade falska identiteter och att ledare ordnat detta för dem. Det visade sig även att spelarna var insmugglade i EU. De kom från Afrika och Sydamerika. Bra fotbollsspelare, talanger, från väldigt fattiga förhållanden. Det hittades även försvunna tonåringar från en stor internationell ungdomsturnering i Göteborg, Gothia Cup.

Ledare för en småländsk förening lyckades dessutom få ut mycket stora belopp från arbetsförmedlingen för engagemang i flyktingar.

Omfattning av handeln med spelare visade sig vara stort och att det pågått systematiskt under flera år. Flertal spelare såldes vidare över landet och i grannländer. En spelare med falsk identitet hittades av Expressen i en allsvensk förening. Därefter hamnade spelaren i ett lag i Södertälje och därifrån gick det vidare till Egypten.

Svenska Fotbollförbundet satte stopp för seriespel. Polisens aktionsgrupp satte stopp för omfattande brottslighet. Många spelare, vittnen, försvann omedelbart från landet. Några hörde av sig senare och några hittades av svenska journalister i sina hemländer.

Blandningen av grov brottslighet var tyvärr för svårt att hantera samlat för rättssystemet. Flertal åklagare, polisregioner och flera myndigheter gav en situation där utredning, tvångsmedel, samarbete och lagföring gav mycket att önska. Det fanns och finns stort behov att utreda matchfixningen vidare men ingen tänkbar resurs, ingen tänkbar åklagare. Klarlagt är att fotbollsspelare tvingats att delta i ledares matchfixning och försäljning av lagets prestationer, främst underprestationer. För mycket stora belopp och att hela matcher har sålts långt i förväg. Manipulerandet medförde en tydlig påverkan på seriesystemet och tabellplaceringar för andra föreningar. Fusket i serien gjorde andra föreningar mycket upprörda.

Det finns enligt sakkunniga information som kan tyda på att liknande modus med utländska (utanför EU) ungdomsspelare är aktuellt igen.

Om vi koncentrerar lägesbilden på den organiserade matchfixningen kan det noteras några viktiga perspektiv. Genom polisens aktionsgrupp, och i samarbete med idrotten och spelbolag, har det avbrutits pågående matchfixning, identifieras nyckelpersoner, tryggats utsatta vittnen och föreningar samt nått domstolsförhandlingar i flera fall. Åtalen är få jämfört med den totala bilden av misstankar och antal inblandade gärningspersoner. Att många brott inte kommit till domstolsbedömningar beror dels på den svåra tystnadskulturen, dels även på begränsad tid och utredningsresurs med kompetens hos polis och åklagare. Samtliga delarna i rättsprocessen kräver specialkompetens. Även domstolarna, har saknat kunskaper och erfarenheter av dömande av matchfixning.

Det har varit en framgångsfaktor att utreda offensivt, snabbt och aktivt, men av ovan skäl har begränsningar skett. Ett offensivt utredande och kartläggande har alltid givit nya upptäckter om ytterligare matchfixning.

Utredningar har varit omfattande med mycket information om tillvägagångssätt, ”modusoperandi” och om hur brotten kunnat upptäckas av idrotten, spelbolagen och polisens riktade insats och om hur aktionsgruppen jobbat.

Sakkunniga ger bilden att aktionerna fick aktörerna att ”backa”, men även att de är en ”lärande organisation”. Gärningsmannaprofil på den översta nivån av organiserad matchfixning, organisatörerna, är äldre och specialiserade på matchfixning. Att de gör analyser om högst avkastning till lägst risk i sin kriminella kontext. De kommer från yngre gängkriminalitet, klansammanhang eller ”maffiamiljöer”. Karriärer som gett kriminella normer, egenskaper, erfarenheter och en kompetens. De överlevt droger, konflikter, dödligt våld och gått vidare till annat som är lugnare och lönsammare. Utförarna är ofta spelare, domare och tränare som är aktiva i seriesystem och mästerskap, eller som tidigare varit aktiva och har bra kontaktnät. De svenska matchfixarna har samma strukturer och mer eller mindre anknytning till kriminella nätverk i svenska storstadsregionerna. De har en stark anknytning till fotbollsmiljöer och vistas mer eller mindre i den. Vissa har en central position i kriminella nätverket. Andra aktörer måste förhålla sig, samarbeta eller ge fördel till nätverk i regionen.

Sakkunniga ser att de dominerande aktörerna lärt sig efter den omskakande överraskningseffekten. Nätverken genomförde ”enklare stötar” förr. Nu använder de sin förmåga, kompetens och kreativitet till ”att se andra vägar”. De undviker de spelbolag som innebär upptäckt och larm till förbund och polis. De gör brottsprojektens mönster diffusare; svårare att upptäcka och koppla ihop. De undviker att ta för stora risker med att uppvakta attraktiva men riskabla mål på högsta nivåerna. De blir försiktigare i sitt ständigt ”trålande” efter möjligheter, utövare, domare och tränare att utnyttja. Spelbolag helt utan anknytning till Sverige eller idrottsorganisationer kan komma användas mer trots visst bekymmer att få hem brottsvinster. Den svenska svarta spelmarknaden likaså även om det innebär mer diplomati och kostnader.

Expertisen bedömer även att ”de ser bredare”, mot fler idrotter än fotboll. Handboll och volleyboll ses redan, likaså e-sporten. Kvinnliga fotbollen kan vara i farozonen med sin markanta ökning av spelmöjligheter och nivåer.

Möjligheten att Sverige lämnas ifred bedöms som obefintlig. Dels är flera svenska nätverk fortsatt aktiva, dels ses att de utländska kommer fortsätta utnyttja det under lång tid uppbyggda kontaktnätet och underleverantörerna. Nätverken har även flera spelare från ”sina stall” i landet. Flera av dessa är kända sedan tidigare av idrottsförbund, seriösa spelbolag, grävande journalister och, åtminstone tidigare, av polisen. Men de är ändå kvar och aktiva som spelare och ledare. Och kommer användas ”så länge det går”. Samtidigt slussas de runt mellan lag och länder. De erbjuds ofta gratis till föreningar med dålig ekonomi; ”de behöver matchträning och vi står för kostnaden” Erbjudandet sker ofta under täckmantel av agent- och/eller sponsorroll.

Enligt internationell expertis är bilden möjligen ännu mörkare. Det finns uppgifter på att ”syndikat” i Ryssland, Belarus, Ukraina och Kazakstan visar intresse för svenska marknaden. Bland annat finns information om att ett av dessa redan agerar på svenska västkusten.

HULIGANISM OCH ORDNINGSTÖRANDE BETEENDEN

”Min erfarenhet är att utvecklingen lett in diskussionen om pyroteknik vid fotbollsmatcher i en återvändsgränd. Frågan om hälsorisker med den illegalt använda pyrotekniken är fortsatt högaktuell inför fotbollssäsongen 2016, och än så länge finns ingen samsyn om vare sig problem eller lösningar mellan Polisen och fotbollens företrädare.”
/Agneta Blom (Tidigare Nationell Idrottsamordnare, Socialdepartementet)

Stiftelsen Tryggare Sveriges rapport från januari 2023 visar att föreningar har sina största problem inom detta område. Hela 58% anger ordningsstörningar vid evenemang som ett stort problem medan 31% lyfter hot mot spelare, domare och ledare samt 23% bråk mellan supportrar och 15% nämner övergripande problem med huligan- och ultrasgrupper. Antalet inträffade händelser, som redovisas till dessa specifikationer, hamnar ofta till över tjugo under ett år.

Problembilden har varit tydlig i Sverige sedan åtminstone tidigt 1990-tal. Läget har varit under stort fokus, debatt och åtgärdsvarianter. Uppmärksamheten har varit stor med omfattande mediabevakning. Till exempel en TV3-granskning av Robert Aschberg 2007.

Någon närmare redovisning av historien görs inte här men några milstolpar kan nämnas som perspektiv inför kommande diskussioner. Staten tillsatte en särskild utredare och nationell samordnare, vilken 2012 och 2013 kom med omfattande utredning; ”Mindre våld för pengarna” (SOU 2012:23) och ”Mer glädje för pengarna” (SOU 2013:19). Utredningen gav rekommendationer och förslag på åtgärder. Därefter följde ytterligare nationella tag och försök till samordnade åtgärder. Uppdraget avslutades 2016 och med slutrapporten: [Rapport från nationella samordnaren \(regeringen.se\)](#)

I båda rapporterna påpekades behovet av välriktad insats mot gängmiljön. Framför allt mot de nyckelpersoner som organiserade våldet och planerade den avancerade otillättna påverkan mot flera föreningar, förbund och journalister. Framst sågs vikten av att polisen gör detta utöver sitt sedan många år rutinnässiga arbete vid så kallade högriskmatcher. En särskild insats beslutades därmed och fick namnet aktionsgrupp idrott (AGI). Kartläggning och insats mot den så kallade firmamiljön gjordes. Aktionsgruppen fick 2017 ytterligare uppdrag att arbeta riktat mot alla typer av otillåten påverkan inom hela idrotten och i hela landet. Mycket kraft lades även på att bekämpa matchfixningen. Idrottens behov och uppskattning av insatsen gjorde att den permanentades. Insatsen fick positiva effekter på huliganismen. Organiserade slagsmål och antalet våldsamma upplopp mot poliser och ordningsvakter minskade något. Framst sågs en stor effekt mot de hot och trakasserier som den så kallade firmamiljön stod för. Polisen avslutade insatsen 2021.

Störande av evenemang, matcher, sker på olika sätt och går in i varandra. Dåligt uppträdande med hårt språkbruk har varit återkommande problem. Beteenden som inte skulle tolereras i andra sammanhang har normaliserats. Hög nivå av alkoholpåverkan har noterats. Ett särskilt projekt har genomförts, *Fotboll utan fylla*. Flera föreningar är engagerade tillsammans med expertis på förebyggande arbete. Se vidare [Fotboll utan Fylla](#)

Flertal aktörer har under åren bidragit i arbetet för att förbättra läget för åskådare som besöker matcher med risk för skador och otrygghet. Se vidare [ENABLE SVERIGE \(enable-sverige.org\)](#)

Det finns även organisationer för supportrar, vilka arbetar mot problemen genom samverkan, se bland annat Svenska Fotbollssupporterunionen SFSU. Flera intervjuade nämner funktionen SLO (Supporter Liaison Officer) som en viktig faktor i åtgärderna.

Lägesbilden är att samtliga föreningar i fotbollens och ishockeyns högsta serier har problem med ordning, våld, hot och otillåten påverkan. Flertal har omfattande problem och har så haft under många år. Många föreningar, flera förbund samt SEF och SHL har tvingats till ett omfattande säkerhets- och trygghetsarbete under många år.

”Vi har ofta pratat om vad som är ”hot mot supporterkulturen”. Svaret är att detta är det överlägset största hotet” / Mats Enquist (Generalsekreterare, SEF)

Som helhet är problembilden väl känd genom bland annat media. Inte minst efter problemfylld höst 2022 med omfattande våld på och i anslutning till så kallade högriskmatcher. Vi redogör därmed inte för allt utan fokuserar i det här projektets ramar till några fördjupande trender, perspektiv och resonemang.

I problem- och behovsbilden har gränsdragningar skett. Det här projektet har i viss mån sett internationellt men ingen omvärldsanalys med jämförelser av andra länders problem och åtgärder har varit möjlig i nuläget. I det här avsnittet om huliganism måste det dock påpekas att likande problembilder finns för fotbollen i andra länder. Enligt sakkunniga påverkas detta i högsta grad Sverige; såväl i hur individer och grupper agerar, påverkas av varandra och samverkar, som i ledarskap och åtgärdsomöjligheter.

Vad är det för typ av människor? Jag vågar påstå att du kan trycka en bengal rakt igenom en människa, som ett lasersvärd. / Thomas Ivering (Kriminalinspektör, Polismyndigheten)

Vi listar här några viktiga lägespunkter från sakkunniga inom fotbollen, ishockeyn, media och polis:

- Ordningssläget har försämrats både för ishockeyn och fotbollen. Det är ”kraftigt mer pyro”. Det är fler varianter och s.k. bangers har åter ökat. Antalet kastade föremål har ökat. Både riktade föremål och saker slängda rakt ut i luften.
- Äldre grupperingar har ”en ökad aktivitet”. Söker mer konfrontation och därmed har antal våldshändelser ökat. Det är en ökande maskering. Tandskydd och andra kroppsskydd ses på vinterns hockeymatcher.
- Det har bildats nya grupperingar. Några föreningar som inte haft ”egen” gruppering förut har fått det. Dessa är inte kartlagda av ”någon”. Ett nytt större gäng har setts vid match på västkusten. Ett hundratal och de verkar höra hemma i ett utsatt bostadsområde.
- Flera föreningar ”flaggar” för ökat förekomst och användning av narkotika. Dessa uppgifter kommer från flera håll. Både inom fotbollen och hockeyn. Någon särskild statistik på antal misstänkta brukare eller innehav och beslag finns inte.
- Ultrasmiljön breder ut sig. Såsom internationell trend. Det är därmed mer fokus från säkerhetsansvariga och polisen på ultras. Den traditionella firmamiljön blir därmed mer anonym. Den finns dock och fått ny energi efter pandemin och minskat tryck från polisen. Några bedömare tror att ultras kan ”ta över” och trycka bort firmagången helt sett över flera år.
- Det ansluter nya unga till ultrasmiljön. Dessa kan ses som nyrekrytering och kommer inte för fotbollens/hockeyns bästa utan för gemenskap och ”kaos”. Rekryteringen är omfattande. ”Ultras dammsuger” enligt expert.
- De mer organiserade grupperna har ökat sin otillåtna påverkan på hockeyklubbar. Ledningsnivåer känner sig allt oftare ”pressade”. Även här har ultrasgrupperingar tagit över från firmorna och är nu mer ”hårdföra” mot ”sina klubbar”. Även förbunden utsätts. Personangrepp och otureliga

- samtal är vanligt. Grupper/individer har som mål att "bli av" med personer. Effekten blir att vd/direktörer blir mer defensiva.
- Firmorna har förändrat sin rekrytering när Ultras börjat ta över. Det är nu lättare att bli upptagen i en "firma" och det går fortare än förr.
  - Brottsförebyggande rådets (Brå) undersökning från 2017 är fortfarande aktuell beskrivning.
  - Destruktiva grupper och individer ökar och nybildning till nya föreningar. De destruktiva syns mer, är jobbiga och har blivit "betydande inslag" vid matcher och runt föreningen. En operativ polis uttrycker att "ultras växer så det knakar"
  - Särskilt ishockeyn larmar om en negativ utveckling. Ultrasindivider är "hårdföra" och agerar med personangrepp. Föreningars säkerhetsansvariga är "hårt ansatta" och vissa försökt hotas bort. Även den otillåtna påverkan mot förbunds nivå har ökat.
  - Flertalet föreningar känner till namn på individer som måste bort från arenorna och föreningen. Vill men de vågar inte stänga dem ute eller lämna namn till polisen. Det finns en idé om att en nationell funktion/grupp/råd ska ta dessa beslut gemensamt för alla föreningarna.
  - Samständigt påpekas att ordningsvakterna är mycket allvarligt utsatta. Våld och hot är vanligt. "Respekt för dessa funktioner finns inte". Vid upplopp backar gärningspersonerna enbart undan när polis går in på läktaren. På grund av våldet och röken finns anledning till arbetsmiljöverkets engagemang.
  - Även åskådare, spelare och anställda utsätts för farlig rök i ökande omfattning.
  - Vid träningar utomlands inför årets säsong har ledande personer från firmamiljön vistats mycket nära lagen. Bruk av kokain har iakttagits.
  - Det är en tydlig farhåga om ökande problem 2023.

KORRUPTION, EKONOMISK BROTTSLIGHET, SPELBEROENDE OCH SPORTTVÄTT

Av de nationella idrottsförbunden uppger 12% att de under 12 månader fått in rapporter om infiltration och/eller otillåten påverkan. Korruption är inte särskilt undersökt inom projektets delrapport men lägesbilden innehåller uppgifter om korruption.

Sverige ses som ett av världens minst korrumperade länder. Under senare år är det enligt expertis dock en försämrad situation. Möjligen ger den allmänna uppfattning ett sämre försvar mot den korruption som de facto förekommer inom idrotten.

Det finns några varianter som alla berör ekonomisk utsatthet och otrygghet. Matchfixningen sker delvis genom direkta och indirekta mutor. Belöning i form av pengar, saker eller personliga möjligheter och fördelar inom den egna idrottsituationen. Den så kallade agentbranschen inom fram för allt fotbollen använder sig av belöningar i form av dyra klockor, bilar, bostäder, resor, nöjen eller möjligheter att spela i visst lag eller på viss nivå. Det är oftast inte brott om det bedöms juridisk under mutbrottslagstiftningen. Men det kan innebära beroendeställning som i framtida led kan utnyttjas för brott såsom matchfixning eller svarta ekonomiska transaktioner. Det kan innebära en förstärkt tystnads-kultur och även en vänskapskorruption mellan förmedlare/agenter och företrädare för föreningarna.

En annan riskabel miljö för korruption är de bidrag och lån som kommer från kommuner. Som exempel kan nämnas "härvan" nyligen runt en elitfotbolls-förening i Jämtland och härvan runt en elithockeyförening i Dalarna för tio år sedan. Lägesbilden ger både en sund situation där kommunen ser föreningen som bra fritidsverksamhet. Både för att motverka ohälsa och brottsförebygga; inte minst gängkriminalitet. Det finns dock i många utbyten mellan föreningar och kommuner med grumliga gränser och invecklade omständigheter kring de skatte-pengar som används. Ibland etiketteras bidrag som lån, ibland byts etiketterna efter vad som passar bäst i extern kommunikation. När media tar upp frågor runt bidrag nämns ofta att föreningen ger reklam för kommunen. Att värdet för kommunen uppväger kostnaden. Inte sällan kommuniceras att bidrag för särskilda evenemang ger en återbetalning i form av arbetskraft och skatter. Normalt sett förekommer inte brott. Men lägesbilden ger att det ibland förekommer personer som både har eller haft uppdrag i både kommunen och föreningen. Det finns fall där individer bytt mellan uppdrag för båda. I många kommuner finns personliga kontakter med löpande och flerårigt utbyte i en mängd frågor. I bilden finns exempel på där enskilda personer med föreningsfunktioner försökt "sko sig själva". Vänskapskorruption är inget brott men det ska läggas in i bilden att risk och möjligheter för ekonomisk brottslighet finns.

Kommunala och statliga bidrag ses som viktiga för föreningens ekonomi men är även föremål för konflikter. För vissa föreningar har dessa pengar, även relativt små belopp, varit attraktiva för enskilda personer och grupper. Vilket lett till försök att "kuppa", dvs utnyttja föreningsdemokratin och välja bort och in styrelsemedlemmar samt få makt över anställda och ideella funktioner. I utsatta områden har situationen blivit så allvarliga att föreningar utsatts för hot samt att det funnits rädsla för våld eller att föreningens lokaler utsätts för skadegörelse och brand.

Många föreningar har en ekonomisk otrygghet. Sakkunniga uppger att kassörer och ekonomichefer tänjer på gränser och i viss mån stiger över. Inte för sin personliga vinning utan för föreningens bästa.

Då och då får utsatta föreningar erbjudanden från nya och okända sponsorer. Större summor kommer in på föreningskonton. Sponsorn kan uppge sig vilja stötta sin ungdomsförening efter karriär i utlandet eller så vill sponsorn/agenten få matchträning för sina egna spelare som medföljer sponsorbeloppet. Där kostnader för boende och mat ingår. Det handlar om restaurangägarna som vill stötta och samtidigt ge spelmöjligheter till sonen och släktingen. Pengarna som förs över kommer från utlandet. I några fall från länder på arabiska halvön. En handfull äldre föreningar med väl renommé har varit med om detta under senare år. Även om varianterna skiljer sig åt är det gemensamt att erbjudande varit så behövda och attraktiva i en utsatt ekonomi, så pass att föreningarna tagit emot utan någon kontroll och saknar uppgifter vid försök att reda ut omständigheterna.

Som vi redovisar i annat avsnitt har kriminella nätverk i dag total makt över en handfull föreningar och ett stort inflytande och möjligheter att påverka ännu fler. Det är nästan enbart fotbollen som är drabbad. Här är bilden mörk; allt från svart arbetskraft, fiffel med närvarolistor på fiktiva ungdomsträningar till maximalt utnyttjande och problematisk betalning av hyror för kommunala anläggningar.

Under avsnittet matchfixning redogör vi närmare för misstankarna om ekonomisk brottslighet genom ett småländskt fotbollslag. Här kan lägesbilden kompletteras med det misstänkta välfärdsbedrägeriet (av flera orsaker nådde misstankarna aldrig domstol). Det kunde under utredningen konstateras att föreningens företrädare fått arbetsförmedlingen att betala ut cirka fyrtio miljoner för omhänd-

ertagande av flyktingar. Utredningen visade även på att en stor andel av dessa medel fördes utomlands.

Fotbollen täcker stor del av ekobrottsbilden men även en bandyörening förekommer i sammanhanget.

Flera sakkunniga poängterar att spelberoende varit och ofta är orsak till korrup-tion och ekobrott. Flertal spelare och domare har drabbats. Några av dem har blivit utnyttjade som redskap i matchfixning. Några har själva medverkat eller begått egna brott i sin kaotiska situation. Föreningen Svensk Elitfotboll (SEF) har nyligen presenterat en undersökning som visar att manliga elitfotbollsspelare i åldern 18-19 år har betydligt högre risk för spelberoende och större problem än normalpopulationen. Den undersökta gruppen ägnade även betydligt mer av bettingen på sport än andra grupper.

Sporttvätt (sportswashing) har nyligen varit fokuserad i samband med fotbollens världsmästerskap i Qatar. Korrup-tion inom fotbollens högsta internationella ledningsorganisation FIFA har misstänkts, diskuterats och delvis utretts av polis under många år. Även handbollens dito EHF uppmärksammades vid världsmäst-erskapet nyligen hos värdlandet Sverige där domare misstänkta för korrup-tion och matchfixning deltog i turneringen. Misstankar som tidigare berört flertal matcher på landslagsnivå, inklusive match med svenskt damlandslag.

Det här är en nationell lägesbild men problemet med sporttvätt berör svensk idrott genom deltagande med lag och tävlande. Förutom fotbollen berörs bord-tennis, golfen och fäktningen. Kommande Olympiska spel kan komma att beröra betydligt fler. En ny undersökning beställd av Föreningen Svensk Elitfotboll (SEF) visar att 3,6% av manliga spelarna på elitnivån någon gång blivit kontaktade angående matchfixning (Allsvenskan och Superettan).

Svenska fotbollslag har åkt på träningsläger till länder som brister i mänskliga rättigheter och som har en utbredd korrup-tion. Föreningar har gjort spelaraffärer med förmedlare/agenter med anknytning och kopplingar till utpekade länder.

Journalister har granskat detta men har haft problem få ut uppgifter. Kritik har riktats mot bland andra Fotbollsförbundet för bristande öppenhet och transpa-rens.

Även sponsorerbjudande från aktuella stater ges till svenska föreningar och i bredare perspektiv har svenska politiker fått gåvor och även regeringen har erbjudits samarbetsavtal.

Sporttvätt är inget nytt. Berlin-OS och fotbolls-VM i Argentina 1978 är tydliga exempel.

Några varianter där någon form av tvätt kan diskuteras finns i landet. Vi har några aktörer inom idrotten som inte helt delar och följer idrottens värdegrund utan sätter andra normer före; där kriminalitet ingår. Främst är det flera kriminella nätverk som är aktiva, speciellt i fotbollen. De ser fotbollen som en statusmarkör. De har möjligheter att komma in i fotbollens sammanhang, att marknadsföra sig och att tjäna pengar. Det finns några företag och enskilda personer som vill synas och möjligen tvätta en skamfilad historia och rykten. Det fanns två advokater som var aktiva inom fotbollen med sponsorskap och samtidigt knutna till det så kallade Vårbynätverket.

Sakkunniga har en övergripande farhåga om ökade problem på grund av den internationella utvecklingen. "Svarta- och blodröda pengar" förs in i fotbollen. Ofantliga belopp har använts senaste året för att köpa spelare och lag. Läget ser ut att vara att den som har mest pengar vinner. Det är en kapprustning och ett pyramidspel. Flera anrika klubbar på högsta serienivå har under de senaste åren

varit föremål för utredningar om grov ekobrottslighet. Förutom att kriminella aktörer gynnas finns påtaglig risk för fotbollens överlevnad på sin översta elitnivå. Svensk fotboll följer redan med ”i detta race”. Genom allmän uppmärksamhet och diskussioner om konkurrensnivåer, motgångar i internationell tävlingsverksamhet och placeringar i rankingssystem. Media fokuserar ofta dessa parametrar. Även tidigare idrottsminister har uttalat sig om att konkurrenskraften kan ökas genom att sälja fler unga svenska fotbollsspelare utomlands.

Svensk fotboll på elitnivå är i det här sammanhanget även inne i ”agentbranschen”. Ett system där så kallade förmedlare mäklar spelarövergångar mellan föreningar. Systemet har funnits internationellt i många år och har alltid haft problem med ekonomisk brottslighet, ”svarta pengar”, mutor och hot. Problemet har setts i Sverige sedan många år men ändrade karaktär 2017 när välkända kriminella nätverk dök upp i branschen.

Bilden från sakkunniga är att föreningar och förbundet får allt större problem. ”Ett trask” enligt en allsvensk förening. Förutom aktiviteter mot ungdomslagen, förekommer indirekta hot mot familj och släkt. Förslag om svarta pengar förekommer. Vi har farhågan att vi kan hamna i lägen där agenter påverkar lagets sammansättning eller till och med bestämmer laguppställningar i våra allsvenska matcher, säger en annan förening.

Människohandel och cyniskt utnyttjande av utsatta spelare är etiketter från expertis. Målet är att tjäna så mycket pengar som det går. Vissa aktörer blandar spelarhandel med matchfixning för att maximera inkomsterna. Här finns den tidigare beskrivna verksamheten i den småländska fotbollsklubben. Här finns välkänt kriminellt nätverk i Södertälje. Vidare en mycket uppmärksammas försäljning av 17-åring; med omfattande miljonbelopp i agentarvode. Här finns utländska aktörer och här finns aktörer i alla våra storstadsregioner.

Flera aktörer är alltså mer eller mindre kopplade till kriminella nätverk. Aktörer som dessutom är misstänkta av myndigheter för omfattande ekobrott. Ändå gör svenska föreningar affärer med dessa personer. Mäklararvoden betalas och pengarna ses göda den organiserade brottslighet som fotbollen vill bli av med. ”Hur vågar dom”, säger en förening som själva uppger sig hålla sig borta från fel förmedlare genom kontroller och underrättelseverksamhet. Polismyndigheten har sedan flera år uppmärksammat fotbollen på att de utnyttjas. Även om enbart ett fåtal personer/funktioner i stora föreningar är delaktiga är kritiken hård.

Affärerna saknar öppenhet och transparens, vilket ökar risken för korruption. Media som bevakar fotbollen har tidvis omfattande fokus och rapportering. I många fall enbart på rykten och sakkunniga ifrågasätter nyhetsvärderingar. Det förekommer att agenter eller deras bulvaner placerar information till journalister. Syftet är att få ut artiklar som kan påverka möjligheter att genomföra affärsplaner. Vidare att ständigt påverka en höjning av marknadsvärdet på sina spelare samt att positionera sig i en ökande konkurrens. Sakkunniga bedömer att det ofta rör sig om ren desinformation. Om den inte publiceras i ”god tro”, kan den vara publicerad i ett sammanhang av påverkan om exklusivitet och/eller någon annan form av belöning eller förmån. Otillåten påverkan kan därmed diskuteras. Även otillåten påverkan genom hot förekommer. Granskande journalister drabbas.

Trenden är att agenterna jobbar längre ner i åldrarna. Jakten på talanger och drivet att hinna före konkurrenter innebär stort bekymmer för ungdomstränare. Agenter kan inte skriva kontrakt med alltför unga och vänder sig till föräldrar för avtal. Inte sällan förekommer gåvor både till föräldrar och ungdomen. Det kan röra sig om en större summa pengar till förälder, utlandsresa för tonåringar och till särskilda ”guldkalvar” kan dyra klockor och bilar delas ut, en bror kan få en bostadsrätt och så vidare. Det klassas inte som mutbrott juridiskt där och då.

Men kan ses som hög risk i ett längre perspektiv; korruption, ekobrott och för vissa agentgrupper matchfixning. En motsatt arbetsmetod förekommer där unga spelare tas in illegalt i EU och hamnar bland annat i Sverige. Pass tas om hand och spelarna får undermåligt boende och utnyttjas på olika sätt. Om de protesterar eller sätter sig på tvären hotas de med att kastas tillbaka till hemlandets fattiga förhållande. Så många som möjligt säljs vidare till föreningar över landet eller i våra grannländer. Några under annan identitet. Några har senaste åren spelat i föreningar i fotbollens högsta serier. Andra har på egen hand och utan pass tagit sig hem efter att alla löften brutits.

Även under landets största ungdomsturnering, Gothia Cup, har agenter agerat med rekrytering. Spelare från andra och utsatta länder har försvunnit utan spår. Vid Fotbollsförbundens elitsamlingar och turneringar är intresset och närvaron av agenter eller deras spanare påtaglig.

”Det är en rövarbransch”, sammanfattar en sakkunnig i säkerhetsbranschen. Och att ”det har geggat ihop sig”. Med ett ökat antal utländska spelare i Sverige har det blivit allt svårare att ha kontroll på.

”Dystert läge”, sammanfattar en fotbollsjournalist.

DOPING

Anabola androgena steroider (AAS) framkommer i vår översiktliga undersökning som ett problem för några få idrotter. Problemet och bekämpningen nämns ofta i en mängd perspektiv som viktigt för svensk idrott. Problemet förknippas dock i vardagen ofta med gym och styrketräning utanför elitidrotten. Undersökning av bruket hos gymtränande män mellan 18-34 år visar på att 4% använder jämfört med 1% i samhället i stort. Det finns ett mörkertal genom underrapportering samt att det i viss gymmiljö och med vissa grupper av män inte varit möjligt att komma åt fakta. Utredare har inte varit välkomna av innehavare eller har kriminell miljö satt stopp.

Användandet och hanteringen jämförs ofta med narkotika, vilket går hand i hand. Narkotikan blir ofta prioriterad före, såsom hos polisens utredningsverksamhet.

Problembilden skiljer sig beroende på vilken typ av gym det rör sig om. De undersökningar som är gjorda delar upp dem på ”hardcore/källargym”, gym som drivs av idrottsföreningar och kommunala gym (ofta i anslutning till sport- och simhallar). Det finns observationsstudier på den första kategorin och då har 15% av de tränande bedöms som brukare. Användandet och hanteringen jämförs ofta med narkotika. Narkotika bedöms ligga på högre nivå än AAS i användandet inom idrotten. Det tävlas i styrketräning, kroppsbyggande/bodybuilding, och det finns förbund för sporten som inte ingår i Riksidrottsförbundet (RF).

Användandet, försäljning med mera är kriminaliserat sedan 1990-talet. Gällande bruket skiljer sig Sverige mot omvärlden. Här finns samma diskussioner och gränsdragning som den om eget bruk av narkotika. Det finns även idrottsliga regler. Dessa gäller för träning och tävling i föreningsverksamhet men inte i privata gym. Antalet träningslokaler i landet är oklart men överstiger 600.

Många idrotter har styrketräning som en del sin sport och många motionärer, så kallat vanligt folk, använder gym. Många känner sig otrygga och väljer anläggning efter den känslan. Många uppger att de av den anledningen väljer en stor förening som till exempel Friskis och Svettis. Personal på gym uppger att de känner en otrygghet i arbetsmiljön när ”typiskt kriminella” vistas i lokalerna. Och när de ser tränande som är tydligt påverkade av doping och narkotika. Av rädsla vågar de inte kontakta polis i dessa situationer. Men om det finns samverkansmöte med

lokalpoliserna tas problem upp. Minst en större privat gymägare anlitar professionell säkerhetstjänst.

Två tragiska händelser nyligen visar på problem i gymmiljö. Ett mord i Göteborg och ett i Stockholm, där den dödade ingrep och försökte avbryta ett mordförsök. Vid båda tillfällena fanns flera personer som tränade, som riskerade allvarliga skador och som chockades svårt.

Så kallade gängkriminella vistas ofta i gymmiljö och har en positiv inställning till att bruka anabola steroider (och narkotika). Här finns ett spann från förortsgrupperingar till fotbollshuliganer och MC-gäng. Det är även dessa som misstänks handla med preparaten. Polisen upptäcker ofta dopingmedel vid husrannsakingar i gängmiljöer. Beslag och brottsanmälningar görs men den alltid samtidigt anträffade narkotikan och dess försäljningsanteckningar prioriteras.

Närmare undersökning av idrottens problembild har inte varit möjlig inom ramen för denna undersökning. Under avsnitten idrottens ansträngningar redovisas några åtgärder.

POLISENS ANSTRÄNGNINGAR

Huliganism

"Spenderade dagen igår med att vara barnvakt åt vuxna män med obefintlig impuls kontroll vid fotbollsmatch" / Områdespolis

Polisen har sedan trettio år avsatt omfattande resurser till så kallade högriskmatcher inom fotbollen och ishockeyn. Personaluttaget har ibland uppgått till nivåer på flera hundra poliser för en enstaka match. Matcher där det varit hög risk för allvarligt våld från huligangäng samt andra ordningsstörande beteenden som kan leda till allvarliga skador. Förutom direkt på arenor har resurserna behövts i kollektivtrafiken och på allmänna platser, såsom utanför pubar. Resande till och från matchen, personal i olika arbeten, vanliga supportrar och människor som råkar komma i vägen har behövt skydd.

Polisen har även sedan 1990-talet avsatts heltidsresurser för att under matchdagar lokalisera och bevaka huligansamlingar, avstyra slagsmål samt att föra dialog med supportrar och föreningar. Dessa poliser har etiketterats som *supporterpoliser och evenemangspoliser*. Det har varit poliser med god kunskap om utsatta föreningar och besvärliga evenemang. De har även personkunskap om huligangrupperingar och med lätthet kunnat skilja ut dem i mängden. Storstäderna har haft grupper med supporterpoliser på heltid, andra polisdistrikt enskilda funktioner eller i viss mån på deltid. Arbetsmetoder skiljer. Vissa arbetar i uniform, andra enbart civilt. Ibland har de varit organisatoriskt placerade centralt, ibland lokalt. Arbetsbeskrivningar i uppdraget har under åren varit mycket omfattande och ansetts helt orimliga. Under många år har *supporterpolisen* även haft uppdrag att utreda de brott som inträffat på och runt matchen, evenemanget. Såväl våldsamma upplopp som förbjuden pyroteknik, vilket krävt flera poliser på heltid under decennier. Under åren har särskilda idrottsspecifika utbildningar ordnats för supporter- och evenemangsarbete. Supporterpolisen har trots oredan blivit en form av institution och även den normaliserad i kontexten av kontinuerlig problembild. Rutinerade supporterpoliser har haft olika uppfattning om uppdraget, arbetsmetoder och prioriteringar i det omfattande uppdraget. En gemensam uppfattning för erfarna supporterpoliser är otydligheten i en orimlig uppdragsbeskrivning samt många chefsers ointressen. Många chefsbyten och ständiga förändringar i organiseringen; tidvis hemvist på kriminalen, tidvis ordningsavdelning, tidvis på sektion med ihopsamlad verksamhet av skiftande slag utan naturlig hemvist.

Detta har medfört att poliserna själva har fått skapa sin verksamhet på egen hand efter någon form av sunt förnuft. Flertalet supporterpoliser har drabbats av otillåten påverkan och verksamheten har kommit att bli mer defensiv än offensiv. Engagemanget har dock varit stort och personalomsättningen låg. Men arbetsledare och medarbetare har fått ”anpassa sig efter terrängen”.

All denna resurs och verksamhet har under alla år diskuterats både internt och externt. Såväl kostnaden för skattebetalarna som polisens varierande hantering och metoder. Diskussioner som dessutom påtalat bekymret med att annan kärnverksamhet som närpolis/områdespolisverksamheten helt ställs in, och utryckningsverksamheten måste ligga på miniminivå över en helg med en eller flera högriskmatcher. Samtidigt har insatserna och resursuttagen normaliserats. Kommenderingar till matcher har kommit att ske rutinemässigt av chefer och planerare. Mycket arbetstid har lagts matchdagarna men även på utbildningar, utrustning, fordon, förberedelsedagar, planering, stabsarbete och efterarbete. Till detta kommer den fasta resursen supporterpolisen. Vidare insatsledare och samordnare tidvis på heltid för idrottskommenderingar i distrikten med arenor.

Sammantaget har kostnaden för polisen årligen hamnat på 10–20 miljoner utöver grundlöner. För över tio år sedan medförde det att högre statlig nivå gav polisen rätt att fakturera kostnader till de föreningar som drev sin elitfotboll genom bolag. Detta fick omfattande kritik, polisen ytterligare administration och föreningarna fick dåliga specifikationer på vad de betalade för. Betalningskravet togs därför bort.

Ansaret

Under trettio år har debatten och diskussion varit hög mellan polisen och fotbollen. Polisen har ansett att föreningarna och förbund inte gjort tillräckligt. Fotbollen har ansett att det rör sig om grov kriminalitet som de måste få samhällets hjälp mot. När föreningar har försökt ta i mer själva har enskilda beslutsfattare utsatts för allvarlig otillåten påverkan från huliganmiljön. För detta har inte polisen svarat upp med något strukturerat stöd till föreningarna. Förbunden har pekats ut som ansvariga men kontrat med att de är stödfunktioner utan egna möjligheter att kraftsamla. Samtidigt har tystnadskulturer och en normalisering av huliganproblemet inom fotbollen gjort att den dolda delen av problembilden inte kommit till polisens eller annan statlig kännedom. Kanske inte heller till förbunden. Kunskaps- och kompetensnivåer har de facto varit för låg och de larm som ändå gjort via föreningar och supporterpoliser har inte tagits om hand eller ”hamnat i svarta hål”.

Nationella samordnare

Riksidrottsförbundet började runt 2015 att engagera sig och ställde tydligare krav på polisen. Tillsammans med rikspolischefen togs en nationell strategi fram. Med överenskommelse om samarbete och samverkan mellan idrotten och polisen. Den så kallade huliganutredningen hade åren innan tagit fram läges- och behovsbild.

Högsta polisledningen med idrottsansvar tillsatte en nationell samordnare inom polisen. För stöd till ansvariga polischefer, *idrottsrådet*, och för samverkan med idrottens organisationer. Fyra engagerade poliser har haft uppdraget sedan 2015 men stigit av med uppgivenhet eller frustration. I nuläget ligger uppdraget på Polisens Nationella avdelning (NOA) där en handfull medarbetare arbetar i en *idrottsgrupp*. Dessa arbetar strategiskt med nationell samordning, samverkan och

utbildning. Fokus och arbetet ligger helt på området *ordning och säkerhet*. Där finns en bra lägesbild och detaljerad statistik på brott och ordningsstörande. Avseende högriskmatcherna. Kriminalområdet saknar nationell idrottssamordning.

Det finns inte någon nationell överblick eller statistik på omfattningen eller bild av åtgärderna mot idrottsrelaterade brott. För övrig idrott och andra brottstyper hänvisas till regionala lägesbilder. Men även där ligger i princip allt fokus och arbete på högriskmatcher. Undantaget är att NOA deltar i spelinspektionens matchfixningsråd, där de delger ger en bild av hur anmälningssläget ser ut nationellt.

Regionerna har alla en regional samordnare samt en eller flera supportter/ evenemangspoliser på heltid eller deltid. Dessa är inriktade på problemen inom ishockeyn och fotbollen under och runt matcher. Det finns en medvetenhet om otillåten påverkan, hot mot domare, matchfixningen, agentnätverk, otrygga träningsmiljöer med mera. Det läggs dock inget fokus på dessa frågor och det finns ingen regional lägesbild med omfattning eller uppföljning. Förutom högriskmatcher går allt in i linjeorganisationen. Till denna lägesbild kan inga polisiära siffror tillföras utöver de brott som upptäcks och rapporteras från elitmatchernas bevakande polis. Vilket även idrotten själva bevakar gör genom eget säkerhetsarbete (SEF, SHL, SvFF, Hockeyallsvenskan m.fl.).

Aktionsgruppen (AGI)

Efter många år av omfattande problem med huligång och otillåten påverkan mot föreningar ställde berörda förbund och föreningar krav på polisen att agera mot de personer och grupper som stod för detta. Bland andra framfördes krav från Riksidrottsförbundet direkt till högsta polisledningen, rikspolischefen. Krav som senare även den nationella idrottssamordnaren på Socialdepartementet såg som relevanta och rekommenderades i rapport till idrottsministern.

Samtidigt togs en nationell strategi fram för samverkan mellan idrotten och polisen. Riksidrottsförbundets ordförande och rikspolischefen undertecknade strategin. I strategin fanns punkter om att agera mot våld, organiserad brottslighet och otillåten påverkan.

Polisen tog beslut 2015 om att genomföra en särskild insats mot de specifika gäng som etiketterar sig själva som firmor. I en tid av alltmer kritik om bristande polisresurser, såg framför allt Stockholmspolisen möjligheten att en riktad insats kunde få effekten att de omfattande polisresurserna på matcherna kunde minskas.

Planen från polisens nationella idrottssamordnare och högre chefsnivå var att genomföra insatsen samtidigt i regionerna Stockholm, Syd och Väst, och att tre grupper behövdes för tillräcklig effekt. På grund av polisens omorganisation med omfattande chefsbyten samt en än mer klagan över resursbrister gick insatsen ingång med en enbart en grupp.

Kartläggning av firmamiljön genomfördes. Ledare, organisatörer, samordnare, arbetsmetoder, rekrytering och brottsligheten utöver våldet och hoten. Operativ insats genomfördes mot ledare och vitala delar. Brottslighet inom skilda områden samlades ihop. Samtidigt med hårda men korrekta tag erbjöds hjälp med avhopp och vidare behandling mot narkotikabruket och aggressiviteten.

Vid enklare uppföljning kunde en förbättring märkas under 2017–2018. Organiserade slagsmål och våldsamma upplopp mot polis och ordningsvakter minskade något i antal jämfört med tidigare år. Den otillåtna påverkan mot personer och funktioner inom de utsatta fotbolls- och hockeyföreningar minskade markant.

Efter endast en kort huliganinsats kom Fotbollsförbundet med ”en hög” av misstänkt matchfixning och en berättelse hur fotbollen tidigare nonchalerats av kriminalsidan på nationell nivå (Rikskriminalpolisen RKP/NOA). En nonchalans och utebliven respons och åtgärder som åklagare bekräftade. Tacksamheten och förhoppning på aktionsgruppen var stor.

Aktionsgruppen fick även omgående samtal och besök av ledare inom landets mest utsatta idrotter; föreningar och förbund. Alla med oroväckande problem-bilder. Från hårt drabbade förtroendevalda och anställda till försök av kriminella krafter att ta över hela föreningar genom skrämsekapital eller genom manipulation av föreningsdemokratien.

Ingångsvärden för insatsen förändrades radikalt och rikspolischefen lovade idrotten att gruppen fick ansvar för insats mot alla former av otillåten påverkan mot idrotten. Omstart och förändringar gjordes under skarp gång. Resursen ökade marginellt till 10 poliser och civila med ytterligare specialistkompetens. Organisatoriskt placerad hos Polisregion Stockholm, men med nationellt verksamhetsområde. Resursen blev omgående mycket uppskattad av hela svenska idrotten och även media i form av att utsatta sportjournalister räknades in i insatsen mot otillåten påverkan.

Uppskattningen från en tryggare idrott och effekter mot såväl hotande huliganer som matchfixande nätverk gjorde att insatsen permanentades 2017 med en fortsatt organisatorisk tillhörighet till Polisregion Stockholm och dess kriminalverksamhet. Arbetet fortsatte vara riktad mot strategiska nyckelpersoner i kriminella nätverk som verkar inom idrotten. Samtidigt gavs respons och åtgärder vid akut otillåten påverkan. Detta oavsett vilken idrott, utsatt person, förening och förbund eller typ av gärningsperson och grupp-tillhörighet. En form av 24/7-jour upprätthölls och särskilt ishockeyn kanaliserade alla sina hot systematiskt till AGI.

Trots att insatsen var uppskattad och ingick i den permanenta linjeorganisationen avslutades den ändå i december 2021. Polisen har fått mycket hård kritik för detta. Från hela idrotten, utan undantag, men också internt inom polisen, från åklagare och från journalister. Beslut och tydlig motivering har varit svårt att få ut för både idrotten och media. Förklaringar har varit från att insatsen nått målsättning och att den höga kompetensen behövs i läget med gängmorden. Andra förklaringar anger maktkonflikter mellan regionpolischefen i Stockholm och ledning för NOA. Vidare att Stockholm helt enkelt ledsnat på att ta hela kostnaden för landet. Andra insatta inom både idrotten och polisen säger att polisledningen inte tog sig tid att förstå vilken vikt insatsen hade för svensk idrott, och att detta är anledningen till ett felaktigt beslut. Det har framförts behov från idrotten om att ompröva beslutet.

Villkorstrappan

Strax innan pandemin tog polisen ännu ett nytt tag och ny vinkel. Med anledning av ökande pyroteknik på matcherna sågs riskerna öka för allvarliga skador. Eld och rök innebär en mängd faror och en brand i en arena kan utlösa en panik-situation med många människor. Det har i andra länder inträffat katastrofala händelser på arenor. Som inneburit dödsfall. Samtidigt med ökande användande av pyro har kommunala räddningstjänster blivit mer undvikande i sitt agerande, möjligen av obehag och rädsla för otillåten påverkan. Dessutom började brand-larm stängas av på arenor för att undvika matchavbrott, utrymning av publik, bekymmer för tv-sändningar och utryckning av brandkår.

Polisen såg sig därmed tvungna att begränsa i tillstånden för antalet människor på läktare utefter risker och beteenden. Samtidigt skärptes uppföljning av tillstånden och föreningars säkerhetsåtgärder. Fokus kom att hamna mycket på juridiska omständigheter. Åtgärderna föranledde en omfattande debatt och kritik. Polisens begränsningar kom att kallas villkorstrappan. Alla aktörer med någon form av intresse eller påverkades hade synpunkter. Det började fokuseras på att villkorsbegränsningarna blev en ”kollektiv bestraffning”. De som stod för risker och brotten, ultras-och firmagrupperingar, agerade på olika sätt. Det blev ytterligare ökad användning av pyro och den traditionella otillåtna påverkan fick ny näring. Lobbyister agerade och i supportertermiljö och på sociala medier drevs omfattande kampanjer mot besluten, polisen och Riksidrottsförbundet. Hat, hot och trakasserier förekom i alla former. Uthängning av personliga förhållanden, banderoller på läktare, klotterbudskap osv.

Riksidrottsförbundet kom att fokuserat som ”bad guys” och pekades felaktigt ut av aktörer. Det spreds att förbundet låg bakom villkorstrappan. Polisledningen hade under flera månader ingen kommunikation alls i media rörande strategin, vilket drog ut på fokus och otillåten påverkan mot enskilda funktioner och personer på förbundet. Aktionsgruppen (AGI) fick engageras i åtgärder mot hot och trakasserier av enskilda personer både på förbundet och polisen.

Efter pandemin har polisen pausat ”villkorstrappan”. Problemen med allt för höga skaderisker har dock återkommit och läget med pyro och våldsamma beteenden har till och med förvärrats under 2022.

Nulägesbild

”Vettskrämda barn som grät”. / Askådare

Historiken och bakgrundsbilden har redovisats utförligt. Anledningen är att de både påverkar, förklarar och gör nulägets ögonblicksbilder mer holistiska. Vid fortsatt diskussion och åtgärdande är det vitalt att ha insikt i och kunskap om hur svårt det är. Med många både öppna och dolda aktörer; med kultur av helt skilda slag som motarbetar respektive är med i bekämpandet och förebyggandet. Det här är idrottens och polisens nulägesbild till den här undersökningen. Trots all kritik mot polisen finns viktiga aspekter att uppmärksamma och få med i fortsatta diskussioner.

NOA har under 2022 försökt att kompensera bortfallet av AGI genom att föra över ansvar och åtgärder på regionerna. Den samlade bilden från idrotten är att detta inte fungerat (feb -23). Det är dramatiskt försämrade kontaktvägar, sämre eller ingen respons alls vid behov. Ofta ingen återkoppling alls på anmälda brott som hot, sexualbrott och matchfixning eller på ärenden med otillåten påverkan, infiltration och korruption hos föreningar och förbund. Det nämns att det finns undantag med ”eldsjälar” hos polisen i mindre städer/polisområden med historik och erfarenheter av elitspelande lag. De som nämns är i häraden supporter-, evenemangs- och kommunpolis. Kontakter är ibland ”klockrena”, närvaro på matcher finns med bra samarbete i arenasammanhanget, dvs. när föreningars representationslag spelar och risk för störande supporterbeteenden finns. Bistånd från nämnda poliser med tillträdesförbud är bättre än tidigare. Med brottslighet utanför arenarummet är det avsevärda svårigheter komma vidare, och för mer komplicerade ärenden tar det snabbt stopp.

Polisen nationellt (NOA) har lagt det operativa ansvaret på regionerna. Avsikten är att resurser och åtgärder ska ligga närmare den regionala problembilden. NOA är inte helt nöjda med regionernas ansträngningar, vilket därmed visar sig i idrottens kritik. Från regioner finns det kritik åt andra hållet. Det är svårt att se

vägen framåt och att fokuset är för smalt och enbart på högriskmatcherna. Bland annat matchfixningen har glömts bort ännu en gång. Vad som egentligen ska göras är något diffust. Exkluderingsstrategin som nu anges nu ses av erfarna poliser som en återgång till där polisen stod förr och inte hade någon framgång med. Till en tid när det lades tusentals timmar till att identifiera ”bengalbrännare” utan större framgång och effekt. Det uttrycks regionalt och lokalt ”vi fattar inte NOAs strategi”.

På nationell nivå, NOA, ses den viktigaste strategidiskussionen vara om ansvarsöverföring på idrotten. Den ses som vital för att komma framåt och nå målsättningen om säkra och trygga evenemang. Från polisens sida påpekas att det fortfarande är få arrangörsavstängningar av våldsverkare och användare av pyroteknik. Att föreningar är väl insatta i vilka det är men inte vill/vågar ta bort dem. Vidare att språkbruk, berusning, drogpåverkan, kastande av föremål och beteenden på en match har mycket att önska. Inte enbart på utpekade gäng utan även från andra delar av publiken. ”Har en fotbollsarena blivit en zon för vuxna människor att avreagera sig på?” Det kan inte bara viftas bort utan är viktig då evenemangen inte har åldersgräns och barn är närvarande. En mjukare stämning ger en längre sträcka till att det spårar ur.

Polisen har som mål att ”på sikt” kunna minska sina personaluttag. Polisen regionalt uppskattar att de själva kan göra bäst möjliga ”fotbollsinsatser”. Förbättringar av regioners organisation ”för fotbollen” nämns som positivt. Problemet med brottsligheten som är gränsöverskridande är att den kräver specialkompetens. Här nämns speciellt matchfixningen, agentverksamhet med ekobrott och hot mot domare; när brottsplats är i en region, brottsdrabbad med familj i annan och gärningspersoner i en tredje.

Att ”allt är fokuserat” på högriskmatcher, nämns som bekymmersamt av poliser med bredare kunskap om idrottens problembild. Andra problem glöms bort, och om brottsanmälningar kommer in från föreningar och förbund går de in i linjeorganisationen utan uppmärksamhet till regionens idrottsansvariga. Det nämns att lägesbild uppåt till rikspolischefen är något ”förskönad”.

Polisens nationella och regionala lägesbilder över våld, pyro, oordning, överensstämmer i allt väsentligt med andra aktörers beskrivning och bedömning. Farhågan om ökade problem 2023 finns hos både nationell och regional polis.

Någon särskild kartläggning av firmorna och nätverken har inte gjorts sedan aktionsgruppen AGI gjorde en sådan. NOAs bedömning är dock att antal individer ökat samt att annan gängmiljö ”letat sig in”. Detta stärks av att regionerna åter fått öka sina resurser på matcherna under hösten 2022.

NOA har uppmärksammat att påföljder skiljer sig vid våldsamt upplopp beroende på i vilket sammanhang de skett. Det har uppmärksamats att det utvecklats en praxis inom rättskedjan som är ”mer tillåtande” i idrottsammanhang. Inom området lagstiftning anses inte maskeringsförbudet fått någon effekt.

Polisen kan se att kommunernas räddningstjänst undviker att agera mot eld och rök i samband med matcher. Tidigare närvarade ofta jourhavande brandstyrka på matchen, men då mer av nyfikenhet på matchen. Efter att alltmer pyroteknik börjat användas och gränsdragningar för ingripande blivit utmanande, har räddningstjänsten delvis försvunnit helt från högriskmatcher. Att automatiska brandlarm i arenorna börjat kopplas bort innebär ett ännu allvarligare läge. Arrangören sätter ut brandvakter men riskerna är nu på nivåer att andra myndigheter kommer att behöva agera. Här påpekas ånyo att bränder med kaos och ihjältrampade människor inträffat på fotbollsarenor i omvärlden.

Polisen påtalar även ordningsvakternas utsatthet. En mycket hög brottnivå mot dem när de ingriper mot olika former av huligång.

Även om polisen är mycket fokuserad på elitfotboll- och elithockeymatcher finns synpunkter i andra perspektiv. Där nämner NOA som det än mer överstående problemet är prestationstrycket på utövarna, vilket leder till ökad otrygghet, utsatthet med högre risk för brott samt en ökad ohälsa i stort. Särskilt bland barn och ungdomar.

Polisen vill föra in ytterligare en aspekt till den fortsatta analysen. Hur stort ekonomisk beroende har föreningar av ultrasmiljön och den stökande delen av publiken? Köp av biljetter, saker och tjänster. Dess PR-värde som stämningsbilder i medier och dragningskraft mot ökad publik. Hur ser det ut när den ekonomiska intäkten viktas mot föreningens kostnad för ett säkerhetsarbete som skulle komma till rätta med problemen?

Avslutningsvis ytterligare en aspekt från NOA till fortsatt diskussion och närmare analys. Normaliseringen av en ”ohälsosam form av fotbollskultur”. I den ligger misstroende, kampanjer, desinformation, lobbyism, påverkansoperationer och otillåten påverkan.

Sammanfattningsvis visar lägesbilden att polismyndigheten i första hand fokuserar sitt myndighetsansvar mot riskerna för mycket allvarliga skador i samband med offentliga sammankomster; evenemang med stort antal åskådare. Riskerna för brand, våld och paniksituationer är prioriterade. Här finns även risken för terrorattentat (vilket har varit nära att inträffa på en fullsatt arena i Paris). Polisens intention är att deras åtgärder och strategier vid evenemangen ska vara likriktade och förstärkta för idrotten över landet. För idrottens övriga problem bild är bäringen att någon specialisthjälp inte ska ske från polismyndigheten. Den brottsligheten som upptäcks ska hanteras i linjeorganisationen. Där behoven ska tillgodoses på ett tillräckligt bra sätt.

”Plötsligt briserade något som kändes som en bomb. Genom åren har jag tvingats lysna på smällare från diverse knallskott, det här var något helt annat. Hela arenan skakade. Jag befann mig långt bort från situationen men fick känslan av att det här kunde sluta precis hur illa som helst. Det fanns en oförutsägbart känsla över det hela. Tidigare den här säsongen var det fullt slagsmål inne på Friends arenas läktare efter ett stockholmsderby. Det har varit så kallade rusningar och bengalkastningar i Malmö efter båda matcherna mot Hammarby och AIK. Att vanligt folk kommit i vägen har spelat mindre roll. I takt med detta har ett tvivel börjat tugga i min hjärna. Och när Union Berlins huliganerbjärjade undrade jag: Hur länge till orkar jag med det här? När kommer dödsstöten mot det fotbollsintresse som på många sätt har varit mitt liv?”
/Jakob Kjellén (Krönikör, Expressen)

IDROTTENS ANSTRÄNGNINGAR

Nationellt perspektiv

Idrotten har tillsatt en handfull funktioner med heltidsarbetande medarbetare med kompetens och erfarenhet. Dessa finns på Riksidrottsförbundet, i några förbund, organisationer samt i några föreningar. De är alla dedikerade de särskilda problemen med våld, otillåten påverkan och matchfixning. Till detta kommer ett fåtal aktörer med trygghetsansvar i ett större perspektiv.

Det är ett bra lag. Beskrivs som alltid ute på plan, men med en spelare mindre. På avbytarbänken är det helt tomt. Och coachen sitter uppe på VIP-läktaren upptagen med räkmacka.

Lagets spelare är bra, det finns kompetens och erfarenheter. Möjligen att få stöttning är bra. Det är dock oklart i vilken utsträckning kontaktvägar är kända av hela idrottssverige.

Svagheten är att de är singlar. Helger, sjukdom, semestrar och föräldraledigheter har stor inverkan på kontakt och stödmöjligheter. Det innebär att många föreningar hamnar i lägen där de får klara sig utan expertstöd.

Engagemang och åtgärder har över lag blivit bättre över tio år. Det är emellertid svårt att jämföra närmare. Det finns inga lika övergripande undersökningar tidigare. På vissa områden är det klart att funktioner, resurser, kompetens, attityder och åtgärder har blivit bättre. Sannolikt har utövare och föreningar fått mer hjälp. Å andra sidan har vissa delar av problembilden förvärrats under senare år. Vissa delar som trakasserier, sexuella ofredande, otrygghet och tystnads-kulturer ser ut att ha fortsatt hög omfattning och låg prioritering.

Ledarskapet får mycket kritik och genomgående framställs det som alldeles för försiktigt och defensivt (se avsnitt ledarskap). Riksidrottsförbundets ordförande nämns som ett undantag med sitt fokus och starka engagemang mot kriminaliteten. Någon aktör ger samtidigt kritik för att också vara en del av kulturen som fallerar. Engagemanget nämns av flertal som positiv och som fått arbetet att gå i rätt riktning. Dessutom positivt avvikande från den stereotypa på hög ledningsnivån. Etiketteras som en ”hedersman” och kanske på grund av just det, för godtrogen till löften och fina ord från egna förbundets chefer, specialförbundens ordförande, samt även högsta polisledningen. Ordförande anses ha fått svensk idrott att gå i rätt riktning. Har varit positiv till utvecklande, bland annat att den här undersökningen görs, vilket inte gäller alla högre chefer på Riksidrottsförbundet. Särskilt prisas ordförande som den som ensam fick polisen att ”skärpa sig”, vilket innebar en särskild resurs för idrotten 2016 (aktionsgrupp idrott, AGI) samt en Nationell strategi och överenskommelse med polisen. Överenskommelsen har, liksom andra förbunds handlingsplaner, inte följts till punkt och pricka i verkligheten. Den har dock bättre än tidigare placerat idrottens problembild i fokus för både idrotten och högre myndighets- och departementsnivåer. Den har förändrats några gånger, se www.rf.se för senaste versionen.

Övrigt ledarskap på Riksidrottsförbundet och högsta ledningsnivåer på specialidrottsförbunden kategoriseras generellt som defensivt, och etiketteras som ”osynligt”, ”undvikande” och ”mycket försiktigt”. Det spiller ner på de medarbetare som arbetar i funktioner mot brott, otrygghet och tystnads-kulturer. Denna försiktighet har noterats genomgående i våra undersökningar och vi har sökt efter förklaringar. Angående Riksidrottsförbundet sägs det bero på att förbundet är en stödfunktion och intresseorganisation för de 71 specialidrottsförbunden och att det krävs någon form av begäran/krav från ett specialförbund för att Riksidrottsförbundet ska kunna agera. Medarbetarna och ordförande har en vilja och ambition att göra mer, men eftersom förbundsordföranden, generalsekreterare och ledningsgrupper undviker området eller åtminstone att be om hjälp kommer ingen begäran. Systemet låser sig. I nästa led ses många föreningarna att följa mönstret. Det här behöver undersökas närmare.

Vad är då anledningar till ledningsnivåers ”överförsiktighet” och defensiva agerande mot kriminalitet och otrygghet? Vid samtal med ledare kommer ofta som första förklaring att det är ”någon annans” ansvar. Det ligger ”inte på mitt bord”. ”De andra klubbarna gör så”. Och så vidare med en mängd av bortförklaring och försvar. Därefter kommer från ”vi kan inte det här”, ”vi är duktiga på att leda idrott, inte hantera kriminalitet”, ”vi kan inte se vem som är kriminell” och ”vi kan inte agera mot kriminella” till ”vi får ingen hjälp” och ”har ingen att kontakta”.

Det ligger en hel del i samtliga förklaringar, men vid lite djupare samtal framkommer även att många händelser är ”obekväma” att hantera. Det känns ”obehagligt”. Det ger tankar om hot och trakasserier. Kanske mot familjen. Det finns ”en rädsla” för att göra fel och många förefaller ha svårt att ta hand om brottsutsatta; ofta barn och tonåringar, inklusive svåra samtal med föräldrar och polis. Det kan också upplevas obehagligt att behöva agera mot gärningspersonen som ofta finns inom eller mycket nära egna organisationen. Ibland finns både offer och gärningsmannen på samma arbetsplats. Den unga utövaren i föreningen utsätts av tränaren, eller huligangänget som nästan ”sitter i knäet” på ledningsgruppen.

Det finns många handlingsplaner i teorin, men i praktiken är agerandet inte sällan uselet. Tystnadskulturerna matas därmed vidare.

Vår undersökning tidigare undersökning visar att förbund och föreningar har en bra attityd och bra värdegrund mot kriminalitet och otrygghet. På skalan 1-10 hamnar egenbedömningen på över 8. I denna fördjupande del framkommer emellertid att det finns en tydlig diskrepans mellan kultur och praktik. Ett ”gap” säger många.

De stora aktörerna

Fotbollen och ishockeyn har flertalet operativa resurser. Stor del av den är inriktade på arenor och genomförande av matcher med publik. Vidare fokuserat på allmän säkerhet runt A-lag, ledningsfunktioner, landslag med mera. Svenska Fotbollförbundet, elitorganisationerna SEF och SHL har medarbetare med hög kompetens. Några av dessa arbetar specifikt med utbildning, information och utredning av matchfixning.

De mest utsatta föreningarna har en eller flera säkerhetsansvariga som på heltid har uppdrag att se till att säkerhet och trygghet finns i föreningen och för publiken på matcher. Dessa funktioner och säkerhetsarbetet vid evenemangen/matcherna har i princip funnits med sedan trettio år. Samtliga föreningar i de två högsta serierna har funktionen på hel eller deltid.

Föreningar anlitar ordningsvakter för att säkra evenemanget mot ordningsstörningar, trygga arbetsmiljön för spelare, domare och ingripa vid risk för publik. Ordningsvakterna är särskilt utsatta för hot och våld i sin funktion på arenor med högriskmatcher. Flera aktörer påpekar att arbetsmiljön är för dålig och att ansvar av arbetsgivare måste tas.

En tredje stor idrott, basket, har ordningsvakter på sina elitmatcher med uppdraget att trygga arbetsmiljön för domarna.

I fotbollens- och hockeyns övriga föreningar och i ett flertal andra idrotter finns olika varianter av utpekad ansvar inom brott, säkerhet och trygghetsområdet. Allt från ett sidouppdrag på en anställd, en förtroendevald till att ideella krafter är engagerade. Ettanfotboll, div 1, är ett bra exempel. Där har samtliga föreningar en utpekad person med ansvar matchfixning. Dessa får en kortare utbildning genom fotbollsförbundet och förväntas därefter förebygga vidare och vara trygga att göra en förstahandsåtgärd om det uppstår problem eller misstanke.

Både SvFF och SEF har ett omfattande arbete mot hela fotbollen med att informera och utbilda om matchfixning för ett förebyggande. På Riksidrottsförbundet finns även en resurs som bistår i utbildningar inom samtliga idrotter.

Nyckelfunktioner inom idrotten har utvecklats sedan 2015. Ett nära samarbete med polisens särskilda resurs (AGI) fick dynamiskt effekter i ett större nationellt

idrottsengagemang. Inte minst för att trygga dessa funktioner som är vitala för idrottens operativa åtgärder. Det föreligger en risk att dessa utsätts för otillåten påverkan. Både ”ensamvargen” och kriminella nätverk som finns i denna lägesbild har fokuserat och agerat mot dessa funktioner.

Det har även varit en positiv dynamisk effekt som inneburit trygghet och kraft för den vanliga föreningsmänniskan att agera ute i verksamheterna.

Kontakt och återkoppling polisen

En samstämmig bild från idrotten är att det sedan 2021 blivit svårare att kontakta ”någon” inom polisen. Det är svårare att få snabb hjälp och svårare att göra anmälningar. När det gäller specifikt fotbollen och hockeyn, dess matcher och problem kopplade till arenor, är det dock fungerande kontaktvägar och de får bistånd inom ramen för evenemang. Det nämns att det fungerar utmärkt mot vissa polisområden med ansvar för arenor med elitverksamhet. Det har dock blivit betydligt svårare för fotboll och hockey få hjälp med andra problem som hot, sexualbrott och matchfixning.

Vidare finns kritik mot att de brott som anmäls försvinner i ”svart hål”. Någon återkoppling sker inte till föreningar och förbunds säkerhetsfunktioner eller ledningsgrupper.

Det finns viss uppgivenhet med polisen och bland säkerhetsansvariga inom ishockeyn nämns ”inte alltid lönt polisanmäla”.

Matchfixningen

Polisen har under 2022 varit med på några möten med idrotten där bland annat matchfixning diskuterats. Idrottens expertis är bekymrade; ”det var skrämmande låg kunskap hos de poliser som var med”. Även spelbolagen är bekymrade. Efter flera år av förbättrat samarbete med idrotten och polisen saknar även de seriösa spelbolagen nu ”någon” hos polisen och har nu enbart idrotten att kontakta med misstankar på manipulationer. Från nationell polisnivå har de fått svar som att ringa 11414. Att få hjälp där med komplexa misstankar och behov av snabba operativa åtgärder anser idrotten och spelbranschen som omöjligt och ”naivt”.

För många andra förbund, som saknar fotbollens och hockeyns personliga kontaktnät, är läget än mer bekymmersamt. Till exempel när det kommer till matchfixning och ”kupper” mot deras föreningar, då de känner sig ”ensamma”.

De stora förbunden systematiserade och kanaliserade sina brott direkt till aktionsgruppen. De idrotter som drabbas mer sällan kanaliserades via Riks-idrottsförbundet till aktionsgruppen. Intervjuade och respondenter på alla tänkbara nivåer och funktioner säger sig sakna resursen. De förstår inte varför polisen tog bort den. Någon motivering har de inte fått utöver att regionerna ska ha det operativa ansvaret. En ledare inom fotbollen uttrycker det som att insatsen var det enda som polisen gjort under trettio år som uppskattats av ”hela fotbolls-familjen”, ”Och det är väl anledningen till att de tog bort den”.

Flera säkerhetsansvariga oroar sig för sitt ansvarsområde. Anledningen är sämre ekonomi. Den anges som sämre över hela linjen; förbund, föreningar och organisationer. I en hårdare prioritering satsas inte mer mot kriminalitet utan snarare sparas det på säkerhets- och trygghetsarbetet.

Brist på planer, hallar, sämre ekonomi samt efter pandemin ett extra stort behov av tränare, gör även att ledningsgrupper lägger mindre fokus på brott och otrygghet.

Tränarbristen har även uppmärksammats av forskare. Den gör att fler barn och ungdomar väljer privata alternativ. Det kommersiella breder ut sig mer och idrottsrörelsen väljs bort av föräldrar och utövare. Dels för att idrottsrörelsen kräver att föräldrar ställer upp som tränare och ledare för sina egna barn. Föräldrar har inget intresse, hinner inte och känner sig ofta osäkra i sådan roll. Barnen i sin tur vill inte bli övervakade även på fritiden. Men enligt forskare är det för att en hel del ungdomar inte vill vara med i tävlingsmentaliteten och tävlingslogistiken. Skrikande tränare har många barn, såväl som föräldrar, upplevt som obehagligt och pressande. Många barn kan ha slutat sin idrott på grund av det. Och enligt forskning har åldern för att sluta med idrott sänkts markant; från tidigare 15-16 år till 11-12. Samtidigt har bytande av föreningar blivit betydligt mer vanliga för barn. Förr befann de sig i samma förening och ett tryggare sammanhang.

Tränarbristen har enligt expertis på kriminalitet fått allvarliga konsekvenser. Den har fört med sig effekten att föreningar och förbund höjt ribban för att slänga ut tränare och ledare som misstänks för övergrepp, kränkningar och andra brott. Vid uppgifter och händelser där sunt förnuft säger polisanmälningar, så har detta valts bort på ledningsnivå. Både på förenings- och förbunds nivå. Och att den drabbade ofta är ett barn gör läget ännu allvarligare. Enligt expertis finns många fall där olämpliga tränare bidragit till eller till och med förorsakat ungdomar allvarlig ohälsa.

Även sakkunniga på Riksidrottsförbundet uppmärksammar att olämpliga tränare blir kvar i föreningar oftare nu än förr.

Regionala perspektivet

Den här fördjupade undersökningen har haft snäva ramar i form av tid, ekonomi och resurs. Regionala lägesbilder har därmed inte mäktats med. Dessa är viktiga för bättre problem- och behovsbild. Som för att se vilka skillnader som kan finnas regionalt och lokalt. Både avseende problembild och åtgärder.

En uppfattning är att regionala uppgifter kan skilja sig statistiskt jämfört med den bild vi fått från de nationella förbunden. Till vårt projekt har det kommit in flaggningar om slagsmål, hot mot ungdomsdomare, trakasserier i sim- och sport-hallar, lågt engagemang från förbund, frånvarande kommuner, tystade poliser, föreningar på ruinens brant och så vidare. Rekommenderas närmare undersökning.

Klart är att bilden är bred. Från idrotten i storstädernas utsatta områden som har "alla problem som finns". Men även eldsjälarna med mest erfarenhet och "bästa hantverksskickligheten". Till idrotten i det lilla samhället där "allt är frid och fröjd" men även tystnad och "tafatthet" när någon utsätts.

Föreningarnas perspektiv

"Det sitter barnfamiljer och så ska det kastas bengaler. Det är katastrof. Det är farligt att skrämma i väg den yngre generationen, för det är någonstans den yngre generationen som är framtiden. Om vi ska skrämma i väg den yngre generationen så har vi ju ingen framtid." / Magnus Erikson (Fotbollsspelare, Djurgården)

Vi har föreningar som helt domineras av kriminella aktörer och där helt andra normer råder. Vi har föreningar med kämpande ideella föräldrar. Vi har föreningar med eldsjälur för barn i utsatta miljöer. Vi har föreningar med interna konflikter. Vi har föreningar i konflikter med andra föreningar. Det går att räkna upp många former och varianter i problembilden. En mycket omfattande elit- och fritidsverksamhet hos landets trettio tusen föreningar medför en mängd unika situationer och lösningar där många föreningar fungerar utmärkt. Det är viktigt att ta vara på det som görs bra, med bra ledarskap, förebyggande och agerande vid brott.

Huliganerna

I den här undersökningen görs en fördjupning i problembilden för landets största elitföreningar inom fotbollen och ishockeyn. Den är redovisad tidigare i rapporten och även i undersökningens delrapport. Det finns några viktiga perspektiv att ha med sig i de vidare diskussionerna.

Problemen har varit tydliga sedan början på 1990-talet. Polisen har behövt avsätta betydande resurser. Det handlar om hot, trakasserier och annan otillåten påverkan mot föreningar. Dödsfall har skett. Det finns de som ser huliganismen som en livsstil och som naturlig del i fotbollen, där även inställningen är att gängen ska ha inflytande i styrning och beslut i ”sin klubb”.

Som redovisats tidigare har läget länge varit föremål för diskussioner. Politiskt agerande. Utredningar har gjorts. Granskningar skett av journalister. En mängd aktörer är inblandade. Åtgärder som gjorts. Som inte gjorts. Åsikter om att det är ett idrottsproblem. Eller ett samhällsproblem. Och varför får inte hundratals poliser på hundratals matcher mer effekt än som de säger ”ett barnvaktande”. Varför löser inte fotbollen och ishockeyn sitt problem själva med tanke på all kunskap och erfarenhet?

Polisen har skällt på idrotten. Idrotten har skällt på polisen. Och tillståndet i nationen har blivit en ”evighetsmaskin”.

Den här undersökningen kommer inte analysera historien närmare. Det kan dock konstateras att situationen är som för annan gängkriminalitet. Allvarliga skador, omfattande resursbehov och stora kostnader. I kedjans slut. Färre åtgärder och budgetar på minus i början.

Vad föreningarna och förbund gör får redovisas i annat sammanhang. Det är dock avsevärt mycket tid och pengar som läggs på säkerhetsarbete. Intressantare är vad de inte gör, trots all uppmärksamhet år ut och år in.

Frågan ska kanske vara hur det kommer sig att huliganer lyckas i decennier. Kunskapen om deras modus operandi har ju länge varit väl känt av sakkunniga. Och gängen har kartlagts och bevakats av supporterpoliser under alla år. Och polisens aktionsgrupp har gjort en fördjupad kartläggning av firmornas ledare, normer, organisering och metoder. Med en riktad insats mot detta. Vidare har grävande journalister granskat och rapporterat. Det finns förklaringar och anledningar.

Varumärke

Firmorna har haft ett vinnande koncept som gett makt, grandios självbild och en självpåtagen ansvarsposition för ”sin klubb”. Firmorna agerar och har överlevt genom otillåten påverkan.

Detta har nu spritt sig till ultrasgrupper; eller som trenden visar att den typen av unga män som tidigare drogs till firmorna nu stannar i eller dras till ultrasgängen.

Rekrytering sker som i andra gängmiljöer genom lockelser om brödraskap, känsla av utvaldhet, status, våldsaktiviteter, festande samt lockelsen till en position med makt ”i sin klubb”.

Rekryteringen och konceptet har drivits av ständigt propagerande för livsstilen. Reklam på nätet och på läktare. Kläder och maskering m.m. Narkotika används och andra typer av kriminalitet förekommer. En destruktiv gemenskap och gängmiljö med tydliga gemensamma normer och beteenden. Våld finns med som en naturlig och central del. Huligangängen skiljer sig dock till viss del genom att det är fler personer som deltar mer som en hobbysysselsättning. Fler är också betydligt äldre, och fler har mer ordnade familje- och arbetsförhållanden.

Utsatta föreningar, och särskilt säkerhetsansvariga, känner väl till vilka individer det rör sig om. De finns alltid nära föreningens funktioner. De rör sig i arenor, dyker upp nära A-laget på utlandsläger, agerar på årsmöten, säljer sina tröjor inne på arenan vid matcher, intervenerar vanliga supportergrupper och intervenerar i forum på nätet. Vid bråk har de kunnat styra ultrasmiljön till dessa.

Samtidigt följs noga hur styrelsen, vd och tränare leder föreningen. Begränsas firmans rörelsefrihet, eller uppfattas ledningsbeslut som fel så krävs ändring. Det kan gälla beslut om föreningen i stort eller ett specifikt avseende A-laget. Sker inte rättelse sätts en systematisk otillåten påverkan in. Den blir personinriktad och har ofta målet att en förtroendevald, anställd eller tränare ska bort från ”deras klubb”.

En systematisk påverkan som ofta innehåller flera typer av brott. Metoden används även mot externa personer som anses besvärande för gruppen och livsstilen. Förutom föreningars förtroendevalda och anställda drabbas domare, spelare, förbund, poliser och journalister.

Varför slängs de då inte ut från lokaler, möten, arenor, forum och de vanliga goda supportertermiljöerna? De är duktiga på att bjuda in sig själva, mingla och bygga kontaktnät. Till det ett långt uppbyggt våld- och skrämsekapital. Det kan jämföras med andra gäng med särskilda namn. Även om firmorna i den jämförelsen har ett betydligt klenare våldskapital har det varit tillräckligt för ändamålet.

Att de inte hålls på avstånd eller slängs ut kan jämföras med när vanliga mc-klubbar har fest så kan Hells Angels dyka upp, och ingen skulle stoppa dem i dörren eller be dem lämna festen.

Många ledare, funktioner och aktörer har försökt prata firmorna till rätta. Få både de unga och äldre männen på andra tankar. Få över dem till den goda supportertermiljön och lära sig stötta klubben på ett positivt sätt. Någon form av omvändelse. Ibland görs dessa försök i tron att det går. Ibland med bara en förhoppning. I andra fall ses det som en brottsförebyggande kommunikation och skadebegränsning.

Alla ingredienser gör läget hos föreningarna med huliganismen minst sagt komplicerat.

Att få till avhopp i den här gängmiljön är som i andra destruktiva miljöer viktigt. De finns i firmorna unga män och pojkar som gjort en stökig ungdomskarriären och blivit upptagna som utvalda. De finns också personer som har en vilja att komma bort från våldet, narkotikan och den ständiga beredskapen att bli inkallad och ställa upp på slagsmål. Många förstår att de skadar sin förening. Problemen måste lösas. Även om föreningar har gott uppsåt är det vanskligt att försöka helt

på egen hand. Sakkunniga pekar på vikten av att ta hjälp av extern resurs med kompetens.

Firmorna och störande ultrasgrupper kan förstås slängas ut och hållas på avstånd. Flera experter ser det som möjligt. Det skulle innebära en hög kostnad och det är endast möjligt för mycket ekonomisk starka föreningar, och med stöd av förbund och polis. Professionell resurs och kompetens från säkerhetsbranschen fyller sannolikt en viktig funktion vid åtgärder.

Problemet är emellertid att firmorna, och de numera dominerande ultrasmiljöerna, har strategier och arbetsmetoder mot den typen av kraftfulla åtgärder. Detta kom tydligt i dagen i samband med att de fick problem under tiden med *villkorstrappan*. Det råder i deras miljö en form av Nato-strategi; en för alla, alla för en. Om en förening skulle vidta ett sådant krafttag skulle den otillåtna påverkan bli omfattande. De utslängda gängen skulle kunna få förstärkningar från ”andra klubbar”. Det skulle även kunna få ett stöd från utländska grupper. Förutom personinriktade hot kan det innebära gemensamma angrepp och attentat mot föreningen och arenan.

För en enskild förening ses det inte som möjligt att agera på egen hand. Men det är fullt möjligt om hela fotbollen gör gemensam sak. Ett mer offensivt ledarskap krävs och fotbollen skulle dessutom behöva olika former av stöd. Det skulle sannolikt bli värre innan det blir bättre.

”Inte en tillgång utan en självförgörande hobby. I Sverige bestämmer vi vilken fotboll vi vill ha. Den kanske inte tål vad som helst.” / Noa Bachner (Journalist, Expressen)

Särskilda initiativ med positiv respons

Visselblåsmöjlighet

Med anledning av tystnadskulturer har Riksidrottsförbundet infört en visselblåsartjänst. Det ses som positivt eftersom många drabbade och vittnen är i beroendeställningar i föreningar och förbund. Men även bara för att många efterfrågar ”någon att kontakta”. Det finns en kritisk påpekan om att funktionen ligger i den organisation som kan komma att vara juridiskt dömande i inkommande ärende. Genom Riksidrottsnämnden, idrottens ”högsta domstol”.

Det finns allvarliga uppgifter om att brottsoffer som tagit kontakten på funktionen inte har mötts med rätt pedagogik. Det finns även uppgift om att ärenden har tystats.

Vi har inte inom våra ramar hunnit undersöka antal visselblåsningar, brottstyper eller åtgärder.

Doping

År 2008 bildades nätverket *Prevention av doping i Sverige* (PRODIS). Avsikten var att förbättra och bredda det arbete som gjordes fokuserat på den tävlande idrotten. Nätverket startade nationella projektet *100% Ren Hårdträning*. En arbetsmetod för att minska användningen och tillgången. Drogförebyggare på kommuner, gymägare, föreningar, poliser och personal på träningsanläggningar utbildades. För att bli en certifierad träningsanläggning krävs även en handlingsplan. En viktig punkt har varit att få en samverkan med polisen. Den har tidvis ”sackat” och hänger i stort sett helt på tillgången av eldsjälarna inom lokalpolisen. Arbetet bedrivs fortfarande genom Stockholm förebygger Alkohol och Drogproblem (STAD). Folkhälsomyndigheten finansierar 100%-arbetet.

Riksidrottsförbundet (RF) har en liknande insats ”Vaccinera klubben”, vilken finansieras av socialdepartementet. Se vidare www.vaccineraklubben.se

Antidoping Sverige är sedan 2021 en fristående insats som finansieras av staten. Se vidare www.antidoping.se

Det framförs synpunkter på att insatserna går i ”två spår” till skillnad från andra länder. Dopingbrott inom idrotten går normalt inte till samhällets rättssystem, och dopingbrott med idrottare hos polis, åklagare, domstol kommer inte till idrottens kännedom. I många länder sker insatserna i ett gemensamt spår.

Alkohol

Fotboll utan fylla är en satsning som lyfts fram som bra förebyggande insats. Se vidare www.fotbollutanfylla.se

Matchfixning

Ettanfotboll nämns som bra exempel på utbildning och ansvarsstruktur för föreningar. www.ettanfotboll.se

Idrotten som samhällsaktör

Jag har inga egna barn men ändå fått flera. Föräldrar ringer hem till mig på belgerna och vill veta var deras tonårsdöttrar är. / Handbollstränare i en ”vanlig stad”

Polisstationerna med den lysande skylten med två trygga konstaplar och en vass receptionist är borta. Kyrkans minigolfbana, scouting och tonårsfredagar har runnit ut i sanden. Korvkiosken har lagts ned och bensinmacken flyttat. Men idrotten finns fortfarande överallt. På många orter är idrotten den enda strukturerade fritidsverksamheten. Med sina vuxna, sina eldsjälar och vägvisare ut i livet. Det är gemenskap, det är glädje och ett samhällsansvar som inte fått tillräcklig uppmärksamhet. Fotbollen och basketen ute i orter, som kallas utsatta, har en betydelse som kan betyda liv eller död.

När arbetsdagen lider mot sitt slut och ni packar väskorna, för att åka hem till de icke utsatta områdena, packar eldsjälarna väskorna för att åka i motsatt håll. / Ahmed Smesem (Eldsjäl, Hisingens boxningsklubb)

Är idrottsrörelsens kraft och betydelse tillräckligt uppmärksammat när det gäller förebyggande av gängkriminalitet? Har den fått ansvar, har den fått möjligheter, är den ekonomiskt begränsad. Har föreningar kommunen i ryggen?

Rädda Barnen påpekar att det är en barnrättsfråga. Barnens rätt till trygg uppväxt måste vara i fokus. Även Bris, barnens rätt i samhället, uppmärksammar att debatten om gängkriminalitet och otryggheten hamnar på en vuxennivå och att barnens perspektiv ”tappas bort”.

Det handlar om boxningsklubbar som tar hand om stökiga kids, om ridsportklubbar som fostrar unga tjejer, om massiv fotbollsfamilj som skapar aktivitet för hundratusentals varenda dag, om landets bästa demokratiska skola, om en föreningsmaskin som räddar liv.” / Patrick Ekenwall (Journalist)

Granskningen

Media har under senare år riktat mer fokus och granskande av idrotten. Den kriminalitet som finns och hur åtgärder ser ut. Och av de kriminella aktörer som utnyttjar den.

Linnéuniversitetets sportjournalistutbildning är engagerad och tar upp ämnet på utbildningar.

Några lokalreportrar har avslöjat omfattande ”härvor”, ibland med allvarlig kriminalitet. Stor uppmärksamhet för tiotalet år sedan i Dalarna, för några år sedan i Jämtland och senast i Småland.

En handfull grävande journalister har kartlagt, skrivit artiklar och böcker. Tagit offentliga diskussioner och debatter. Krönikörer har gång på gång lyft upp att idrotten har allvarliga problem och bristfälliga åtgärder.

Vissa har granskat matchfixningen. Andra agentbranschen. Även korruptionen och sporttvätten har varit föremål för uppmärksamhet. Samma sak med kränkningar och sexuella övergrepp mot utövare och anställda.

Flertal journalister och researcher har utsatts för otillåten påverkan och personinriktade kampanjer.

Framtidsfrågor

För att kunna komma till rätta med den brottslighet som beskrivs i denna rapport måste rättsväsendet ta täten, men backas upp genom bland annat den brottsförebyggande satsning som påbörjas i landets kommuner till sommaren 2023.

För att åstadkomma resultat måste kraften i det brottsförebyggande arbetet komma underifrån, också från idrotten själv.

Kommuner och idrottsrörelsen måste därvid ställa sig ett antal ”revisionsfrågor” för att själva försöka ringa in den omfattade problematik som de nu står inför. Därför innehåller rapporten, utan inbördes ordning, 15 frågeställningar som måste klaras ut för att kunna komma vidare på kommunnivån i det praktiska arbetet med att göra svensk idrott ”ren från brott och brottslighet”.

1. Tystnadskulturen

- Hur kommer vi vidare?
- Eller någonstans?
- Framåt. Eller går det bakåt?
- Tystnaden är en mycket allvarlig hotbild, eller?

2. Sexualbrotten

- Hur kommer vi vidare?
- Eller någonstans?
- Går det framåt eller går det bakåt?

3. Ledningen/ledarskapet/styrningen

- Den hukande och undvikande chefen. Det tystande ledarskapet. Det blir tydligt i denna undersökning. Det är mycket allvarligt.

- Ledningskulturer som får hög värdesiffra på papper, men uselt betyg av de utsatta. Detta gap mellan ord och handling som även så många sakkunniga påpekar.
- Finns inte frågor som rör kriminalitet och otrygghet med i valberedningar och rekryteringar? Har det satts något krav i anställningsprocessen på någon form av grundkompetens? Åtminstone en kravprofil där kunskap och utbildning i arbetsmiljöansvar ingår.
- Behöver idrottens ledare och ansvariga chefsnivåer utbildas bättre. Nå en grundkompetens.
- Behöver cheferna ett kompetensstöd? Någon form av struktur och system för trygghet och förebyggande av passivitet. Vad behöver de för sin egen arbetsmiljö?
- Finns det behov av operativ rådfrågning 24/7? Någon som kommer ut till drabbade föreningar och utsatta inom idrottsrörelsen? Någon som tar hand av situationer på ett rättssäkert sätt. Någon som gör bra förståhandsåtgärder. Hur löses den ofta nämnda Någon för det ofta nämnda Något?
- I vilken utsträckning, inom vilka tider, inom vilka områden kan nuvarande specialister nås? Och i vilken mån är de möjliga att använda, av vem, hur, när och var? Frågorna är många.
- Vad ska göras mot den del av idrotten där kriminella nätverk har inverkan på ledningen?
- Landets egna möjligheter agera. Se förbi hinder och omvärld. Kan omvärlden påverkas, hinder forceras och möjligheter finnas att agera gemensamt över gränser?

4. Öppenheten och transparensen

- Varför döljs en del av idrotten hos förbund och föreningar. Hur öppnas de slutna rummen. Finns korruption och ekobrott där. Hur ökas insynen?
- Möjligheterna till granskningar och kontroller? Av idrotten själv, kommunerna, journalister?
- Finns korruption? Finns svarta pengar? Finns ekobrott? Arbetsmiljöproblem?
- Kan vi bli bättre på att förebygga korruption, fix, trix, sporttvätt?
- Kan polisen vara öppnare och ge mer återkoppling?

5. Granskningen

- Synliggöra utsatta. Rapportera om dåligt ledarskap. Avslöja korruption. Hur ser vi på den journalistiska kraften för att få en tryggare svensk idrott?
- Hur säkrar vi att journalister tryggt kan granska idrotten och de kriminella aktörer som utnyttjar den? Hur kan den utvecklas? Hur kan granskningen bli effektiv över hela landet? Hur kan den få mer utrymme i sportbevakningen?

6. Nationell nivå

- Vilka vägval finns?
- Förbund med undvikande chefskap på detta område. Ineffektiva regler och organisation?

- Bra initiativ görs mot brott och otrygghet, ambitiösa medarbetare finns, men som även bromsas och passiviseras?
- Nationella förbund med osynligt högsta ledarskap inom området kriminalitet?
- Polisledning med smal inriktning och fokus på det synliga våldet och brandfaran. Slå fast och göra det med kraft och kvalitet. Eller bredda. Det ständiga vaktandet och uttryckandet. Ska det vara modell och verktyg?
- Ska idrotten ta större ansvar. Ansvarsöverföring från polisen. Eller bättre tag från polisen. De andra myndigheterna och deras ansvar?
- Behövs en ökad tydlighet mellan idrotten och polisen om vem som lägger sina resurser var, när, hur?
- Behöver Riksidrottsförbundet moderniseras? Specialidrottsförbunden? Regler ändras, skärpas? Behöver idrottens rättssystem moderniseras?
- Behövs ledarskap i idrottsrörelsen med krav på grundkompetens och följande av handlingsplaner. Behöver regler och överenskommelser som innebär låsningar och passivitet ändras på ledningsnivåer?
- Den ökande kommersiella delen. Företagandet samt hybriderna med föreningar och vinstdrivande bolag. Var kommer den in i nuläget och framtiden?
- Hur är det med intresse, kunskap och förmågor hos Polismyndigheten, Skatteverket, Ekobrottsmyndigheten och Åklagarmyndigheten?
- Finns idéer hos organisationer utanför idrotten och polisen?
- Behövs nationella eller regionala idrottsråd för att hantera idrotternas problem med brott och otrygghet?
- Vad säger forskarna?

7. Regional nivå/distrikt

- Regionala lägesbilder har inte kunnat rymmas inom undersökningens ram. Undersökningen berör naturligt specifika regioner och städer. Och på en karta kan de förstås markeras in. Regionala och mer lokala lägesbilder är dock viktiga för en fortsatt fördjupad lägesbild.
- Hur ser problemen ut. Hur ser behoven ut. Vad görs. Vad görs inte?
- Slagsmål på matcher, hotade ungdomsdomare, trakasserade konståkare, sexuella närmanden i ledningsorganisationer nämns i vår undersökning.
- Det finns behov av regionala läges- hot- och behovsbilder. Är det skillnader till nationella förbund och vilka skillnader finns över landet? Finns det erfarenheter att sprida?

8. Kommunernas ansvar

- Har de koll på sina föreningars problem med brott och otrygghet?
- Otryggheten på och vid anläggningar som framkommer i delrapporten. Är den tidigare känd eller nyupptäckt? Görs åtgärder?
- Hur ser kommunernas ekonomiska bidrag ut? Bidrag till anläggningar?
- Det nya kommunala brottsförebyggande ansvaret. Vad innebär det för kommunens idrottsföreningar?

9. Omvärldsfrågor

- Hur ser problembilden ut i andra länder?

- Vad görs i andra länder och finns bra erfarenheter att lära sig av?
- Vad säger forskarna?
- Hur påverkar omvärlden den svenska problem- och behovsbilden?
- Finns nya hot?
- Kan det samarbetas?

10. Matchfixning

- Ska allt med matchfixande ligga i samma låda? Den organiserade och systematiska. Den tillfälliga. Den spontana. Det ungdomliga oförståndet. Det utlösande spelberoendet. Det utnyttjade spelberoendet.
- Hur gör vi med det förebyggande arbetet? För de utsatta på planer, i omklädningsrum, i konferensrum.
- Hur gör vi med det Operativa arbetet? Mot de misstänkta på planer, i omklädningsrum, i konferensrum. Mot misstänkta på hotellrummet, på andra sidan sundet.

11. Matchfixningsrådet - snack eller verkstad

- Spelberoende spelare och domare. Forskningens bild av omfattande betting inom idrotten? Men ett högre antal beroende. I vilken omfattning utnyttjas det av kriminella aktörer?
- Det omfattande utbudet på idrott. De oseriösa bolagen. Hur används det av kriminella aktörer?
- Den svarta marknaden. Hur drivs den av kriminella aktörer? Hur är hybriden av dobbleriverksamhet och matchfixningen?
- Hur används den svarta marknaden av utövare, domare och ledare som inte får spela på den idrott de kan påverka?
- Kan vi få tillbaka hantverksskickligheten inom myndigheterna? Och ska hantverket ligga på idrotten, spelbolagen eller säkerhetsföretag? Vem gör vad?
- Behöver vi prata mer om den höga ribban för att ta bort spelare, tränare, domare och hela lag från svensk idrott? Den gamla kulturen att, det måste finnas en fällande dom i domstol innan någon åtgärd kan vidtas; ska den förändras och moderniseras?

12. Korruptionen

- Vad gör vi åt kriminella aktörer som ger sig på idrotten? Och de som är en del av idrotten?
- Vad ska göras mot den del av svenska idrotten där kriminella nätverk har inverkan på ledningen?
- Föreningar som balanserar på ekonomiska kanter och blir utnyttjade. Som själva stiger över korruptionsekonomiska gränser.
- Vilka risker innebär invecklade affärer med kommuner?
- Sponsorer som inte är lämpliga av olika skäl; vad göra? Ska deras inflytande och deras pengar begränsas? Ska de hållas helt på "säkerhetsavstånd"?
- Agenterna med påverkan på utövare, tränare, anhöriga. Klockorna, bilarna, restaurangerna, utlandsresorna, fickpengarna. Gåvorna till anhöriga och affärspartners.

- Agenterna med osund eller otillåten påverkan på utövare, föreningar och lag. Påverkan på eller via journalister.
- De sportchefer som finns i frontlinjen. Som ses som svaga punkter för korruptionsförsök. Behöver de bättre skydd och säkerhet?
- Press och stress. Konkurrens. Osund påverkan genom konkurrenters agerande.
- Hur är det med öppenhet och transparens? Med dess förebyggande effekt.
- Hur motas de svarta pengarna bort? Och de blodröda till flera idrotters internationella elitnivåer.
- Bidrar svensk idrott omedvetet eller medvetet till korruption och sporttvätt på internationell nivå?

13. Huliganismen

- Konspirationer.
- Dolda aktörer.
- Påverkansoperationer av militär underrättelsetyp.
- Varför har ingen förstått? Varför förstår alla?
- Varför har ingen knäckt det? 30 år har gått.
- I vilken grad är det normaliserat?
- Polisen som lagt enorm omfattning tid och pengar på matcher, dialoger, våld, pyro och hot; rätt eller fel?
- Skattebetalarnas kostnad och med den vissa aktörers kontring att kostnaden ersätts genom skatteintäkter?
- Är det Skådespel?
- Är det en Evighetsmaskin?
- Varför? Vem? Vad?
- Har det getts upp?

14. Idrottens samhällsarbete

- Vilket ansvar? Vilka möjligheter? Ta hand om stökiga ungar. Kan idrottens vuxna föredömen förebygga den våldsamma gängkriminaliteten?
- Är idrotten plats, metod och meningsfull fritid för avhoppare? Kan idrotten få hjälp i verksamheter av före detta kriminella? Från ortens gängmiljö och/eller ultras- och firmamiljön.
- Samhällsengagemanget är ingen lek för många inom idrotten. Det är *utsatta områden*. Det är grov gängkriminalitet i absolut närhet till både barn och ledare. Hotbilder?
- Misslyckanden. Risker. Problem med kompetens. Och ekonomi. Men samtidigt möjligheter till en mängd positiva resultat. Räddade liv.
- Ny forskning vid universitet i Malmö uppmärksammas. Den visar att idrotten är mer skyddande mot droger och kriminalitet än andra strukturerade fritidsverksamheter.

15. Barnperspektivet

- Var är barnens perspektiv? Deras rättigheter? Deras särskilda skyddsbehov?

- Varför sjunker åldern för att sluta med idrott?
- Varför ökad segregering mellan idrottande och inte idrottande barn?
- Är det tävlingsinriktandet?
- Hur påverkar trakasserierna, kränkningarna och otryggheten?
- Vad innebär det att allt fler kommersiella aktörer tar hand om våra barn och ungdomar? Tar hand om träning, bygger hallar, bildar lag? 49% kontra 51% inflytandet i föreningarna.
- Folkrorelse eller en angelägenhet för engagerade föräldrar eller företag?
- Varför är det ingen bättre kontroll av vilka som får vara tränare?
- Varför får allt fler olämpliga tränare vara kvar inom idrottsrörelsen? Det är allvarligt påpekande och oro från sakkunniga med god insyn.
- Bör idrottens utbildningsverksamhet lyda under skollagen? Med därmed tvingande rapporteringsskyldighet.
- Varför pratar en politiker på ministernivå om att det måste säljas fler svenska fotbollsungdomar?
- Räcker idrottens visselblåsar- och ombudsfunktioner? Hur förbättras omhändertagandet och åtgärderna? Behövs fristående statlig idrottsombudsperson och visselblåsar-tjänst? Eller regionalt hos kommuner/länsstyrelser?
- Varför mår så många dåligt? Varför är ohälsan så utbredd? Eller viktigare; vad gör vi, vem gör det?
- Och vem kollar att barnen inte bara får fina ord och tjusiga handlingsplaner?